

پہلے وار
سرایکی
پہاؤ لو

پریت

پہاؤ لو
جنگر
پہاؤ لو

پہاڑی وار
پہاڑی وار

سراہی کی

ایڈیٹر

اکرم ناصر

جلد نمبر: ۱ شمارہ نمبر ۳

جون سنہ ۱۹۸۹ء

مل

ہر ہینہ ۱۰ روپے، پاراں ہینہ ۱۰۰/- روپے

پہاڑی وار "پیت" ۱۴۸-۱۴۷، ماڈل ٹاؤن بنی، پہاڑی پور۔ فون نمبر ۵۶۳

پہینہ وار "پرست" بہاول پور

سرائیکی

فہرست

۲۰ ابالہ انتائیں ارشاد تونسوی

"پرگالہ اینویں نہیں، اوسب کجھ
چاندے۔ اونکوں رت بدلن تون پلے
پتہ لگ ویندے۔ چیترویح اوندی
کھل کھیں کنوں گجھی نیسی
رہندی۔ اوندی ہاڑدی چپتے پوہ دا
روٹتے چپ چپتے پترے کوٹ کھیں
دے کھے بہدے ہنچوں وہا نوٹ کون
وکھراتاں نیسی ہوتدا"

پہ خاص کہانی پرست

صفحہ نمبر ۵ سبھ دی گول

سوت وچار احسن واگھا

کلچریک وڈا مسئلہ آتیں ہک وڈا

آدایچھے پاکستان دے دشمنان کو سنجائو صفحہ نمبر ۷

۸ نانا گالہ

۹ شاعر بیکی ادب د اوصالی ڈکشن

اے قدرتی سوال پیدا تھیندے کہ رادھا کنہیا
مگرشن داسا نولاسنو نارنگ اوپرا بجا
جوانے اوپرانہ ہا۔ مگرھن اوپرا
کیوں جوانے ہک اہم تاریخی لکیر
اساڈے نال نیسی ٹپ سگیا۔ پروں کھڑ گئے
وار نیسی سگیا۔ اتے اساڈے زمانہ حال تے مانی
لیب وچ اوند اکوٹ کردار کوٹینی۔ ول او
پانمانی تسلسل کون تروڑکے کیویں مستقبل عورت
تیا آکھا سسی۔ آج چالھی سال دی پیغمبرانہ
عمدہ داقاری وی میں کنوں شام، ساوتری، رام
راٹھ دے معانی پچھدے۔ ڈساؤ۔ کہ میں
اونکوں کیا ڈساواں۔ کتے تائیں تاریخ نویں
سو پڑھاواں۔!!

شارٹ سٹوری

نعیم گل اسرا

چرک

۲۲

اوب بندے اوکوں ایویں روٹی کھوائی تے پلیٹاں
چاچا جڑ بندار ہیا جیویں اونکی ہال ہوتے۔ روٹی
مانی کھاتے اوبندہ صوفے تے اوندے نال آتے
بہہ گیا۔ تے اوندی چیل کون چٹا مار لیس
تے اوکوں گھٹ گھٹ دیس۔ شراب تے سگریٹ
دی بونال اوکوں اُیرت آون پتے کتے۔ تینا آپ
کوں چھڑوانو بگی تے آہدی رہی!

”میکوں چھوڑ ڈے۔ کجھ خیال کر میدا پتے“

ناں۔ نانا پس میکوں ورتجی ڈے۔ خدا دا
ناں من۔

۴۲

خطاں دے جواب

پریت کیتے پریت

ممتاز حیدر ڈاہر۔ نبیلہ ملک
آحسن واگھا۔ اقبال سوکڑی
رحیم طلب، اسماعیل احمدانی
سید انیس شاہ

پتہ

سراںکی دے ودھیک اکھر

جنگر

ب ہاہروں، ہال، بکری، پد، اونید

ح جال، جام، جل، چھہ

ڈ ڈاڈا، ڈس، ڈبا، ڈاند

گ گلہ، گان، گاون، گول

ٹ ٹان، سناٹ، نناٹ، بانٹ

۳۶

شاعری

ممتاز حیدر ڈاہر ویاں نظماں

سکھ داساہ

رات آخر رات ہے

یار آپہال کرو

اکھیں مفت ہلاک

بالاں کیتے کہانی پریم

پریمی پول

پاکستان دے دشمنوں کو سناؤ!

پاکستان دے حکمرانیں اتے باہروں آتے " بے زمین " دانش ورین تلوٹنی لوکاں کوں ہمیش
 ایہہ سمجھاؤں تے زور لائے جو ایچھاں وسن گیر لوکاں دتھ قومیتاں دی کوئی دند موجود
 نیں۔ این کیتے کوئی جٹا آپ کوں سندھی، سرایتیکی، پشتون، پنجابی، بلوچ یا کئی ہی
 سناٹ نال نہ سداوے بھل آپ کوں " پاکتانی " اتے " مسلم " قومیت دا انگ جانے
 پرہن ایہہ کوئی گجھی کالھ نیں جو سبھے تن مارن پچھوں دی لوکاں آپنی قومیتی سناٹ
 کوں کنڈ کون کنوں انکار کر ڈتے اتے این انکار وٹے لوکاں جیلاں کیٹن، پھاسی لگین
 اتے ہر او قربانی ڈتی ۽ جیڑھی قومیتاں دے دشمنوں منگی اوڑک عوام سرخو تھین جو
 کلی تانیں قومیتاں دے ویری اچ خود قومیتاں دے نعرے مریدے کھڑن۔ اتے قومیتاں
 دے حقوق دے وڈ پردھان بن کراہیں اٹھوں دے مظلوم لوکاں اتے ظلم، ڈاڈھ
 اتے ذلّتھ دی نویں رات دا پر بندھ کریندے پین۔

این ظلم، ڈاڈھ اتے ذلّتھ دی سب کنوں شرمناک نیکل پنجاب و تھ ۽ جیچھاں تلے
 کر ڈکنوں دودھ سرایتیکی آلاوٹ آلی قوم کوں اوندی دکھری قومیتی حیثیت دا انکار اتے
 اوں کوں ہک بقی قومیت دا انگ ثابت کرن ذیاں کوششیاں جاری ہن۔ حالانکہ
 سرایتیکی تہذیب و ثقافت تے زبان و ادب کوں بیاں قومیتاں سواں دکھیا جانن دی
 لوڑ ۽ اتے سرایتیکی قوم دی دکھری سناٹ کوں نظر انداز کرن دی بجائے
 نشا برکون دا اہر کون پاکستان کیتے بقاتے سلامتی دا سنیا بٹسی۔

وفاقی اتے صوبائی حکومتاں نیں سندھی، پشتو، بلوچی اتے پنجابی زبان تے تہذیب
 و ثقافت دے ودھارے کیتے وٹیکو وٹکی ادارے کھول رکھین کیوں جو (بانی ملاتے)

سجھ دی بگول

چینی کسان

سرائیکی: پریتسم

اساں چوانگ لوک صدیاں پہلے توں چاندے ہاسے؟ سمان اُتے
ہک سجھ ۶۔ اُ پچادھ کنوٹ اُبھر دے اُتے جگ دی کوئی مخلوق اوں کنوٹ سوا جیون بوجھی نیس۔
پر اوں ویلے اساں چوانگ لوک سجھ دے سو جھلے کنوٹ واسجے ہاسے۔

اُنھاں ڈیہاڑیاں ساڈی دھرتی اُٹھے ویلے گھپ اندھارے ۶ پرچ پڈی رہندی ہئی۔
اساں نہ کڈاپیں دھپ ڈھٹی ہاسے نہ سیک۔ ہرجاء شیر پچیتے، نہر اُتے بے جنگلی زناور
مخزنج ٹردے ہن۔ اُد جھتاں کہیں بندے کوں ڈیدھے ہیرے ہیرے کرتے کھاویندے
ہن۔ اساں لوکاں دی جند عذاباں وات ہئی پر اندھارے پرچ اُنھاں زناوراں کوں مار مکاوٹ
کہیں دے ویں نہ ہا۔ اخیر ہوں مغز مارن پچھوں لوکاں ایہہ مکائی جو کہیں کوں سجھ دے ۶ پرچ
ٹوریا دسجے اُتے اوں کنوٹ مدد منگیجے۔

ایں صلاح اُتے لوکاں پرچ ہل ہا یا پچ گپ، ہر کوئی خواہشو ہا جو ایں کم کیتے اوہو بھجورے پنچے۔
سٹھاں سالاں دا ہک پڈھڑا ڈانگ کھڑ کیندا تترنڈ کنوٹ نکھتا اُتے آکھیس؟

”ایں سفر نے میوں وچن ڈیو۔ میں پڈھڑا تھی گیوں، رڈھ وچ کم ہنہی کر سگدا پر تڑتاں۔“

میوں وچن ڈیو۔“

اُوں ویلے ہک ہڈبت آلا ادھ کھڑ چٹا اگوہاں تھیّا اُتے پڈھڑے دے موندہ کرتے آکھیس۔
بایا اید اوکھا سفر کیوں کر لیسو، میں ہڈبت آلا ہاں، ہک ڈینہ پرچ ہوں منزل مار سگداں۔ تھوڑے ای

۱۔ : چوانگ، چین دی یک قومیت داناں ایہ۔

ڈیہنواراں پر سبھ تو نرٹریں اپڑ پوساں۔
 ہن کئی پٹے نینگر مرد اتے ترمیتیں اگوں ودھ ودھ ایہ بارا چاون کیتے آکھن پے پگے۔
 جئے ونے وا آکھن ہاجو ایہ بارا چاون کیتے او پہوں ٹھندے اتے ایہ وی جو گھوگھٹ مد پون دینچ
 تے پرت وی آسی۔

حالی ایہ پاگرہہ چا لوہی جو ہک ڈاہ سالوں دا چھوہرا اچا الانا؛
 ”میڈی منوتاں تساں لوکاں وچوں کہیں دا ونجن ٹھیک نیں۔ تساں ایہ گالھ دسرئیدے پے
 ہوئے جو سبھ اتھوں کہیں پہوں پرے، پہوں پرے! چاٹھی پنجابہ سال دی مد پون اٹھان
 نیں پچیا دینج سگدا۔ شیت نوے سال لگ ونجن، میں حال پال ہاں، میں سفر کیتے چھکساں“
 لوکاں وچ ہک داری ولا الارا ہلار شروع تھی گی۔
 ”چھوہرا گالھ تاں سوہاں آئیں کھری آہدا پے“
 ”چنگا بھلا وی“

”ٹھندی اینویں“ جو اینکوں ونجن ڈیو“
 ”نظر دا تاں بہوں سیانا“

اتے حالی ایہ گالھ مہار ٹردی پسی ہئی جو ہک نرال جیڑھی پیٹ نال ہئی اتے اوندا ناں
 ماتے ہا، ہوسی دینہاں سالوں دی ہاتھ نال شارٹ ڈیندیں ہوئی اچا الانی، ”سبھ لوک چپ کر
 ونجو اتے میڈے دوکن ڈیو!“ ..... لوک چپ تھی گئے۔

اتے اول اکھیا ”چھوہر نے اصلوں صبح آکھے جو سبھ اتھوں پہوں پر ہاں۔“ میڈے
 گوڑے موجب تاں نوے سال وچ وی اٹھان تو نرٹریں نیں اپڑ سگدا۔ تساں لوک میکوں ونجن دی
 موکل ڈیو۔ ایندی پہلی وجہ تاں ایہ ہے جو میں چنگی بھلی ہاں۔ تو نرٹریں آسمان نال ٹکڑے دے روہ ہوں
 یا اتر دے یا جنگل زناور، کئی میڈا رستہ نہیں مل سگدے۔ جیکر میں منزل تو نرٹریں نہ پے اتھوں
 میڈا بال ہر و بھرو منزل تاں اپڑ پوسی۔

لوکاں ترمیت دی گالھ سن کر میں اوندی گالھ پکی کرن کیتے تاڑیاں ماریاں اتے اوڑک

اونکوں سچھ دے کول منہن دی گالہ ٹک گئی۔ لوکاں نے اونکوں چٹ کیتی جو اٹھاں پنج تے بھاوا
پنج مچا ڈیوے تاں جو اہناں کوں دس مل ونجے جو او سچھ کینس پنج گئی ہو۔

ماتے پچا ودھ دوڑ پیتی۔ کوئی اٹھاں ہینیاں بچھوں اوں ہک سوہنا پال جایا۔ اوہاں کوں
جھولی وچ پاتے ٹردی رہی، ٹردی رہی، اٹھاں تو نتریں جو ستر سال لنگھ گئے۔ پڈر جھپے پاروں
ٹرن کوں عاجز تھی تاں ہک مالی دی جھگی وچ رہوں پے گئی اتے پتر کوں اکھیس جو او ٹردا رہے۔
ستر سال دی لمبی مدد وچ ماہ پتر نے ہزاراں پہوں اچے روہ، ہزاراں دڈے وڈے ڈراکلے
دریا پار کیتے، ہزاراں اٹھیاں اتے وحشی زناوراں نال مقابلہ کیتا۔ کوئی اینجھا کشالانہ ماہ جیڑھا
اہناں نہ کیتا۔ کئی واری تاں اُد مڑے مڑے نکیتے۔ اہناں نے ہڈ بت اتے چترائی دی تہ
تے ایہہ کشالے کیتے۔

راہ وچ اہناں کوں پہوں لوک دی ملتے۔ جیڑھا سٹا جو او سچھ کوں گولن ونیدے پن باہنہ
بیلی بنن کیتے تیار تھی ونیدا، رواں وچ لوک اہناں کوں رستہ لیندے، پیڑی وچ دریا لنگھا ڈیندے
پاون کیتے کپڑے اتے جتیاں آن ڈیندے، اتے روٹی ٹکر کھونیدے۔

اڈے اہناں دے تلوٹنی لوکاں کوں اہناں دی کوئی سدھ نہ ملی ملے سفر وڈ گئی تاں لوک
، برسوں پہوں سک نال پچا ودھ دو ویداں لیندے پر کڈا ہیں وچ دے لنبے نظر نہ آئے۔ ہک اتے
ہیا سال چڑھا گیا۔ ستر سال لنگھ گئے کہیں شے وچ کوئی فرق نہ پایا۔ نہ وہپ نکھتی اتے
نہ سیک آیا۔ شیر چیتے اتے ہنر پہلے وانگوں مخرج ٹردے وڈے ہن۔ اوڑک لوک ایہہ سو وچ
کراہیں مونجھے تھی گئے جو ملے رستے وچ کتھیا میں مرکھپ گئی ہو سی۔

دو دھانویں سال دا اخیر لاڈ بہاڑا ماہ جو سچھ اُجھار آئے پاسے بھاوا وڈا سا راج بڑھکا ڈیوے کراہیں
دے انگ انگ پھر کن پے گئے۔ وچ وارنگ سچالال ماہ بکھدا سچھ لُحَل وچ ابھرتے سیانا
تھی۔ دھرتی اتے سونے ستیاں لاٹاں کھنڈا اون لکنا سارے شیراں چیتیاں اتے ہنراں جیڑھے
اُن چائے ویلیاں کنوں جہ انگ لوکاں کوں کھا دی ونیدے ہن، دی جڑھا پٹیج گئی۔

ہڈاں کنٹوں اہے تو نٹریں چوانگ نالیاں دی ریت آندی پیتی ۽ جو ملے آتے اوندے پتر
وے نانویں سمجھ اُبھرن ویلے رڑھا دوڑ ویندن آتے ڈینہ لہسٹ پچھوں گھراں کوں ولدن۔

آپنی گالھ

جیویں جو چوانگ قوم دے لوکاں دی دھرتی آتے جنگلی زناور مخرج ٹردے ہن۔ اُج سرائیکی
دھرتی ماء آتے دی کئی کاغذی شیر، بناوٹوشینہ اتے ڈرد ہنر فقط این گالھوں مخرج ٹردے
۽ جو سرائیکی قوم دی دھرتی ماء آتے دی سمجھ نیں اُبھرا۔ آتے ایہہ سمجھ ایندی سناٹ
نہ ۽ جیکوں گولن کیتے سرائیکی قوم دے ہر بندے کوں ماتے بن کراہیں ٹرناں پوسی
سائیک سویل سرائیکی قوم اُٹھے تاں پوادھ کنوں سچا لال مچ بلدا نظر آدے۔ کیوں جولال مچ
یس سواہن لوکاں دا پنڈا چھڈا نظر نیں آندا۔ آتے سچا لال مچ ای ساڈی دھرتی
آتے سمجھ اُبھرن دی بشارت ہوسی جنیدے پچھوں اُج دے یکے کاغذی شیر، بناوٹوشینہ
آتے ڈرد ہنراں دی پاڑ پٹسی ..... سچے لال مچ کنوں سوا لوکاں دی نجات نظر نیں آندی
ایں کیتے سوچوں جو ایہہ مچ مچاؤن کینے اساں ہن تائیں کیا کیتے آتے اگوں کیا کر لیسوں؟

ون کا
کاپی

سرائیکی ادب و اداسکی دیکھ

محمد اسماعیل احمد آئی

آفاقے سچاقتے :- "ادب و اکوفے مذہبے کوئیںسی لیکن اے کافر دے نیتیں

بلکہ ایندرا مسکے صوفیائے نہ ... .. !!"

آوتہ ہن این فکری مفروضہ HYPOTHESIS تے
 آپٹے ادب دے تنقیدی مطالعہ دی منطقی ماڈی
 اُساروں — گالہ وَا مندھ کجھہ این بیا بدھیندے
 کہ .... ایندے ول ول درجاوٹ دی ہن کوئی لوڑ
 نیتیں رہی کہ سرائیکی برصغیر دی پرائینس زبانوں وچوں
 ہک ۽۔ انیکوں ہن وی کوڑاں لوک پولینڈن آتے
 اے بے حد مٹھی چسلی آتے مکمل زبان ۽۔ البتہ انہاں
 ترے منڈھلے (ابتدائی) گالھیں دے ایرے تے ہک
 اینجی اُساری کیتی ونجے کہ سرائیکی ادب دا شمار این وسیب
 دے منظر وچ اتھوں دی ای سوتج کون نشا یر کہنید میں
 دے عالمی افق تے اپنا نوکلے تے منفر وچو پداھر اکے!
 پرائیکی وسیب دے معاشرے دی وڈت اتے
 تلے پٹے وچ و نکو و نک وے نسل رشتیں دے دھاگے
 ان. وکھرو وکھرے زمینی خطیں دے رنگ ان آتے
 لوک روایات واپار آتے سوٹھا چھنبھار ۽۔!
 کیوں جو ایندی جوڑ جک ۽ ترح جغرافیائی عناصر آتے تاریخی
 عوامل دے ارتقائی عمل نال جیڑھی شکل و صورت
 بن جڑتے تیار کھتی آتی ۽ اوجیکر این دھرتی تے
 ان لہو آتے بنیال نہیں تہ نوکلے آتے منفر و ضرور ۽۔
 ہتوں این علاقے دی زبان آتے اوندا ادب جنوبی
 ایشیا دے لسانی ادبی مطالعہ دی پیرکار و مرکزی
 نقطہ رائے۔
 ڈوڑھا ماکانی مشنوی. نظم و وارے گیت مرثیہ
 قصہ ما کھان ایندے پراٹے ہیتی ڈھانچے ہستی
 اتے باجر فراق، غمی، خوشی، کاوڑ، نفرت، راند تفریح
 وغیرہ دا بیان ایندے موضوعات ہن صد میں تائیں

فاتحانہ مرک نال جو پھیر دیکھیں بگے جیوں کوئی پمیر نالو
 R.I.P VON VINCLE ... فکری وارڈ بلوٹ
 دی خیر... !!! شیت میرا تھوں ریس سانگے جو گنگ
 بوٹ ضروری نہیں ہوندے۔

لیکن اے ہک عبوری دور با جینرے وچوں
 سرائیکی لکھاری بھتک بھتک نکلن وے تے کہن
 بگا۔ غزل دی ہیئت کوں تروڑ نہ سگدا آتے تہ دی
 مناسب ماد توڑیں جو اے تجربے حسب روایت ویرہ
 اسکول والیں نے کیتے تروڑ اوندے موضوع آتے
 فکر و جذبہ کوں نویں سوچ مطابق ڈھالن آتے آ پٹی
 و سببی روایات کوں وی سنبھالے رکھن وے تے
 کیتوئیں... اے سفر سیٹ رحمان عثمانی کنوں اقبال سوکڑی
 تائیں۔ دل اُتھوں رفعت عباس تائیں ہک چوتھائی صدی
 وے اندر طے تھیندا نظر وے! پرو فیسر محمد امین
 (اردو) آتے سیں حیدر گدیزی (سرائیکی) دی اٹیکو
 یا مل پرانی بگڑا ورا دھاں۔ بہوں جلدی حسین گوہر
 عزیز شاہد آتے ممتاز حیدر وی سرائیکی وے روپ ورتج
 آن پدھری تھی۔ دل آزاد نظم واپاک وی لہڑیاں
 مارے بدھنا کھدا آ پٹے خالص سرائیکی انداز
 بانبر وڈے وڈے کے دکھ دکھ ٹن بگا۔ ایڈرے
 ورتج نویں لفظی تشکیلات کو آزمایا گیا مقررے زبانیں دا

مقولی ہوں ارتقائی تبدیل نال اہو سلسلہ ٹرا پیتے اٹھوں
 دے قلم کار خواجہ حافظ شیرازی اتے میر تقی میر کوں پسند
 کرن وے باوجود آ پٹی سرائیکی زبان اتج غزل وی صنف
 کوئی نہیں ورتیا۔ پرانی وگڑ کوں نہیں چھوڑیا۔ نواں وگ
 نہیں پکڑیا... لیکن آخر کتے نہیں... ۱۹۹۰!

ہن جیڑھلے این ویب ورتج سرائیکی سماجی
 وی لہر آئی آتے آ پٹی سخاں وی فسکری تے ادب
 ویر... موزج سلسلہ دا روپ اختیار کیتے۔ تہ دل لکھاری
 دی اگھلا جھوڑ۔ انگریزا بھن بھن کر اتھی اکھ پٹی آتے
 جیڑھی شے جیوں سامنے آئی بر اونکوں اونویں دا
 اونویں چا اختیار کیتس۔ غزل کوں بمع گل و بلبل اتے
 لب و رخسار وے آزاد نظم کوں اوندے راہام آتے
 اہمال سو دھا آتے ہائیکو کوں اوندے تے سطرین
 سمیت ہیئت۔ موضوع آتے سوچ... تہ یہی تبدیل
 تھیون بگن آتے سرائیکی شعر و ادب حدیثیں دے سفر
 وی ہکا پلانگھ بھر۔ ارتقائی ٹیپا EVOLUTIONARY JUMP
 کھا کے اردو انگریزی (تکلف بہ طرف سرائیکی لکھاری
 اصل ارتج انہاں ای زبانوں دا مشتمل قاری ہ) دے
 جدید ادب نال بزم خویش موندھا رلا آن کھڑے آتے

سرائیکی لہو۔ لکھو۔ پڑھو۔

ہتوں اول تاں چھوٹے و بڑے سطریں والی تخلیقات
 و انبار لکھ گئے دل ہوئے ہوئے ایسے وی اپنا
 معیار بنا گئے سے اُج ایس ہیئت و ٹیکنیک و طرح لکھنے
 ہوئے کئی مجدد کلام شائع تھی گئیں اُتے پہلی جذبہ
 تحقیق والی کتاب و انٹرف وی ایس صنف شاعری
 دی کتاب رقیبہ تخت لہور سے عاشق بنو وار کوں حاصل
 تھیئے نثری ادب و طرح پنہاں کتاباں کنوں علاوہ چھوٹیاں
 اُتے امر کہانی نے ناول وی ہیئت سے ٹیکنیک و طرح
 کا باب انقلابی تبدیلیاں آن کے صنف نکلش کوں وسیع
 میدان و طرح آن کھڑا کئے۔

اساڈے اوب ہیئت و فارم وی تبدیلی کوں
 قبول تاں کہتے مگر موضوع سو طرح اُتے عمومی ورتا آپنے
 مزاج دے فریم دے اندر رکھیں کیوں جو ہر ادب
 دا ہک اجتماعی ضمیر وادیس ہوندے۔ جنیدے اُتے
 باہریاں جتیاں PATCHE اور کوں مانگوں گورڈری
 تاں بنا سگدین مگر آپنی جھروا دیس نہ... ایندے
 بت دبدن) تے ایندے اپنا جو لاچنی سولا پگ کر تہ
 پئے سونھیندین...!

ہیئت موضوع سو طرح اُتے ورتا و دے اٹلے
 تبدیلیں دے بعد ڈیکھنا اے ہے کہ اساڈے ادب
 دے وکنن و طرح کوئی ہمیشہ تبدیلی وی آئی ورتا نہ

اسلوب آندا اچھا۔ بھارت و ریش وی دیو مالا دیان تلخیصات
 اُتے استعارے نالی مالا پٹائی گئی۔ اینویں نثر و طرح نوں
 افسانہ، ڈرامہ، سفر نامہ، خاکہ، نگارے، ناول و غیرہ پاپنے
 خول و چون نکل نویں فنکارانہ ساہ چاتا... مگر این تبدیلی
 و طرح وی عمل و قدرتی ردعمل جتیاں لیکن ارتقا آپنی کالج
 آپ سناوون چا اُتے اہ

جیڑھلے سیس عام فریم۔ آزاد شعوری رو والی
 ٹیکنیک و طرح افسانہ لکھتے تہ کہیں جنوری دے تی بدن
 و طرح بھاگ گئی ہو اُتے نقطے نقطے (.....) و
 مذاق بنا یا گئے... لیکن ہن جیڑھلے ڈاکٹر غزالی احمدانی
 (سنت احمدانی) دا افسانہ "دھرتی ماہ" سیس مجاہد
 جنونی اُتے شاہد ملک جویہ محرم راز و طرح شائع
 کہتے تہ اے افسانہ ساگی آزاد شعوری رو والی ٹیکنیک
 ہوئی لکھتے ہون دے باوجود اتلا پسند کیتا گئے کہ جھی
 ہفتیاں وی ریکارڈ مدت اندر پنج مختلف رسالیں
 و طرح اینکو نقل (REPRINT) کیتا گئے... غزل
 تے تاں جھننے وقت ای غیر سرائیکی صنف دی تہت
 شت حرانی) دہکا کے ایندی گچی گھٹن دے تے کیتے
 کئے مگر اُج رفعت عباس وی غزل آپنے وسیب
 دا پرا دیس پا... سرائیکی شعری آبرو
 بن چکی... آزاد و نظم لکھن بظاہر سوکھی نظر دی ہو

استعارہ لوک روایت باج بھر پور آتے مشار تھی آسے
اتے کچھ ڈیون کچھ گمنش واصل PROCESS مسلسل جاری ہے
البتہ کتھا میں کنھا میں زبان کون لکھنہ ڈیون آتے شدھی

کرن دے تجھے دی تھیندے رہ ویندن مے او پری
قلم یا اودھ TRANSPLANTATION کیا اکتھ پھیرا بگے !!!

کہیں دی زبان دے مزاج و اتانا پٹیا زیادہ ترا دک
وسیب دی نگرہی ہنچ آتے ثقافتی و تاء کونوں بنر دے
تے اکتھوں و اعومی لاڑا (رجحان) اتفاق رائے

CONSENSUS واکم ویندے بہوں اسا ڈے وسیب

دے تاریخی طرح بنائے ہوئے سماجی ثقافتی ادبی

فکری فریم و تھ "اصحاب فیل تے ابا بیل" تاں فرٹ آ

ویندن مگر شنت "تندلال" نہ جیویں نہ او اسا ڈے

اجتماعی شعور و تاریخی تے ثقافتی طرح ان ترٹ بھانہاں

تھی گئیں... مگر اے اوں ساہگی تاریخی ثقافتی عمل دے

نتیجے طور پورب پارلڈ گئے جنیکوں ہن ہکلاں میار

پکچھوں تے نیس و لایا و نچ سبگدا...! اسادی مسلسل

اُسردی ہونی ادبی ثقافتی ماٹھی تے تری مورتی رنگ

شیت نہ ای چرٹھ سبگے... آتے جیکر جیڑھا ای ڈیوں

تہ ہیندہ پوون نال لیھو ویسی آتے ہیندہ تاں پور ڈی

پورونے... با این کونوں علاوہ اسا ڈے ادب و

ہک مخصوص مزاج جو چٹا کھر وانگ... جیکوں کہیں دی

نواں ڈکشن ٹیڈے...! ایندا اصل یا مستقل ڈکشن
ہدھرا تھئے...! ڈکشن دی تعریف این طرح کیتی
گئی ہے۔

"شاعری دی زبان، اوندی لغت اتے ورتا اپندا

ڈکشن ہے" (بحوالہ ہمدینہ وار پریٹ، اپریل ۱۹۸۹ء)

صفحہ نمبر ۲۲ سرانیکی شاعری دانواں ڈکشن... اشوالال فقیر

صرف شاعری نہ بلکہ اسال آٹے پورے نثری و شعری ادب
کون سا مٹھے رکھوں تہ ہیت و فام کونوں علاوہ ایندی

ادبی زبان لغت استعارے آتے ورت ورتا... بارے

مسلسل تجربات تھیندے ہوئے نظردن جیندے وچوں
کتلا اسا ڈی ادبی روایت و احصہ بن گئیں... غم جاناں دے

نال نال غم دوراں دی گالھ... (موضوع SUFEEVAITY)

دے نال نال معروض کون دی بطور حقیقت قبول کرن...

دھرتی آتے انسان (وسیب آتے وسیبی کون ادب و

موضوع بناون... اسا ڈے ادب دانواں ورتا رہ...

ایندی لغت و تھ ویری۔ اوپرا (نویں معانی و تھ) دھرتی

وسیب وسیبی کافی نائیں سارنگ ساربان میر و حمد و

رام۔ سیتا۔ اصحاب فیل ابا بیل (سویں الفاظ) آن شاہل

محفل تھینن ہوں سارے آپٹی جاہ بنا پھپ گئیں آتے کچھ

اجاں آٹا مقام بناون دے ترے و تھ ہن اسا ڈا

ادب آٹے حرف لفظ جملہ ترکیب لفظی۔ تشکیلات تشبیہ

اتے شاعر ہی غزل، جدید نظم سراپیکو و توح دی جاری
ساری جو بلکہ مستطو... سنو سنو...

تیٹے وریاویں دا پانی ساڑے کاٹ فرات
تہ لیمہ داتر کہ ملک اساطی سیک ساڑی جاگیر
کے تیس پیریں نیر... (ممتاز حیدر)

ادھی رایتی و توح سمندریں
چن پیڑی کون ٹورے
وت کوئی اپنے من دی من تے
تن دے نیل ٹکورے

(اشولال فقیر)

لحظہ لحظہ گم تھی و بچوں دل دل جھری پاؤں
ساڑا بسبھ کچھ نال اساطے جھتاں دیرا لاؤں
(رفعت عباس)

اساطے نثری ادب و توح تازہ و ستا ویزی ناول
"امر کہانی" این معنوم رومانی قضا و توح پورے دا پورا
پڑیا ہویا جو...! شعری نثری ادب و توح پیاں وی
و جگ ساریاں مثالوں موجود ان اساطے ادب اپنے
مختلف احبابی ادوار (۱۸۹۰... قاضی راضی دے حروف
و قاعدہ ۱۹۴۰ عزیز الرحمان وی کیٹی تے حروف ۱۹۶۰
ڈاکٹر مہر عبدالحق وی کتاب "ملتان فی زبان اور اس کا اردو
سے تعلق" اتے ۱۹۷۱ روشن خیال اوپینس واوردوں

دو توح حالات وی مطابقت نال نت نویں تجربے کریندا
نویں پھیل چنڑ دا پرانے کھانے سیندا اگوں تے دودھا
آئے ہراہم موڑتے اتے ہر دور توح اصدا مخصوص کوشش
رہیے جیٹھھا اوں ویلھے نواں ہا۔ مگرہ اوڈے مزاج
وے اجزا کھائییں وی اوں کنوں اہم نیتیں تھئے تہاں
اوندا اصل وکشن قائم و دائم رہیئے۔ نا...! اٹھ کے کٹ
منٹ وی گالھ وی آسگدی جو کہ او وی لکھاری وی توح
کوں متاثر کریندی جو اتے ادب دے وکشن کوں
مقین کرن و توح ہک وڈا عنصر بنی وی جو... لیکن کٹ
منٹ ناں کیڑھی وی ہووے... مذہبی اشتراکی یا کوئی
پنی... اے تہاں ذریعہ MEANS اے T F C T ہا مقصد
نیں... اتے اینویں مختلف اسکول (مکتب فکر)
جیویں سرآسیکی دے بہاولپور، ملتان، دیرہ اسکول... اے
وی وکشن کوں فیضی کرن و توح ہک کردار ادا کرگدن
لیکن اے وی اسلوبی یا فکری طریقہ ان... منزل و مقصد
ہنیں... ادب دا مقصد تہاں اپنے مخصوص مزاج و ذہن
مطابق ان از دوستی و اساتذہ سینہا پچاؤن جو... کیوں جو...
ادب دا کوئی مذہب کوئی نہیں لیکن اے کا فروی نیں بلکہ ایذا
مسک صوفیانہ ہواتے اہل صوفیاء و اہک سلسلہ قلندریہ
وی ہے جیندے کٹھول کوں تغار خدا سب یا گئے ول اے
پاران حلقہ...! اپنے ادب کوں صوفیا دے کیڑھے سلسلے
و توح بیت کر اوئی...! ۱۱۱۱

کلاسیک ہک و ڈراما

کلاسیک ہک و ڈراما

(انگریزی زبان و لفظ کلت (CULT) کلتی و میت (CULTIVATE) آیتے کلچر (CULTURE) دی آپس وچ ہک جڑات ہے۔ انہیں دے ترتیب دار معنی "ممت" "راہی واہی" آیتن ثقافت "دے مین خاص کر "کلتی ویشن" آیتن "کلچر" و تعلق ڈاڑھا سوہنا ہے۔ پہلے لفظ دے معنی وچ زمین کوں ہک ڈھنگ و صونال و بانوٹن شامل ہے۔ ڈو جھے لفظ یعنی کلچر دے دی پہلے معنی زمین دے مین وچ ہن۔ آیتن ڈو جھے معنی بانوٹن وچ عمدگی پیدا کرن دے ہن۔

ہن جیڑا ہلے کلچر دے معنی تمدن یا ثقافت لکھیندن تاں اے اصل معنی کھوں ذری اُچے آیتن اوپر۔ بھتی و نیدن۔ جے نہ تاں، کلچر و اصل مطلب ایہو ہے جو رزق دے کم و چاے رتی ہونے عمدگی آیتن رزق و چونسوا ہو یا سوہنا طور طریقہ اصول آیتن ارتقا)

پاکستان وچ کلچر کوں جو اٹن ویاں تحریکیاں ہک خاص

۲۔ کلچر دا ودھارا سوسائٹی ویاں لوڑھیں وچوں ہک لوڑھ ہے۔ جیویں سستیاں وکاناں (UTILITY STORES) یا ڈیوٹی فری شاپاں (DUTY FREE SHOPS) سوسائٹی ویاں لوڑھاں

۱۔ کلچر جنگی شے ہے۔ جیویں جو صفائی، فیشن آیتن

مرضی ظاہر کرنا کون جمہوریت سمجھ کیسے اگر تیس
نیس آندے بلکہ آپی مرضی منداون دی تحریک سمجھ
کیس ایندے وتر رلن .

کامیاب تحریک ، تاریخ دا ہوں گھٹ ساہنئے
آون آلا عمل ء۔ ہر لوکی تحریک کرن دے اہل
نیس ہوندے ، اودھے لوکی تحریک وتر رلن جنہیں
دا اپناٹ نوٹ اتیں قدریں (VALUES) دا
اندے ، جیڑھے کلچر والے ہوندن ، کلچر
پر سرزنس تحریک دی بنیاؤ بندھے ، مورھی اے
جو کلچر دی وجہ کنوں لوکیں کون انصاف اتیں چنگائی
دی ہک "مت" ہک شعور حاصل ہوندے ہک
پیکھ ہوندی ء جیڑھے بے انصافی ہک خاص حد
کنوں وودھی ء تاں او تحریک دی لوڑھ محسوس
کرنیدن .

ڈو جھی اے جو تحریک دے وچالے دی

کلچر ہوں کم آندے تحریک ہک اوکھا ویلھا ہندی
ء بے پاسوں تحریک وتر رلن کیتے لوکی محض
خونخار ہوندن . اہنیں کون منن نہ منن ، اہنیں
منن ، سمجھن ، سمجھاؤن دے سبھے فریضے اتیں
سبھے طریقے اہنیں دا کلچر بندھے ، اے کلچر ہوندے
جیڑھے تحریک وتر ہر بندے کون اپنا کردار ادا کرنی دے

(SECTION OF SOCIETY) ، ایتں نہیں
دی تسلی کیتے سرکار کون کجھ نہ کجھ کرنا چاہیدے ، جویں
اندھیں کیتے "سفید چھڑی" دی تحریک ، اقلیتیں کیتے
اہنیں دے ہتواریں دے موقعے تیں اخبار ، ریڈیو ،
ٹیلی ویژن وغیرہ تیں ہک اودھا اظہار وغیرہ . (اے
روپیہ سرکار دا ہوندے)

اصل گالھ اے ہے جو کلچر کون ہک مسئلے دے
طور تیں منن کنوں وودھا بکون سٹیں دے حل دا درجہ
ڈین دی لوڑھ ء۔ ایتں ایں گالھ کون سمجھن دی لوڑھ
ء جو کلچر دیاں تحریکیں کون علیحدگی دیاں تحریکاں کھن
ایتیں اہنیں کون بدنام کرن دا عمل نہ مخلصانہ ہے نہ اتفاقی ،
ایتیں نہ مغالطے دا نتیجہ . ہتھوں اے گئی مٹھی ہوئی
گوشش ء۔ اے مفادات دی اڈوں کھیڈ دا حصہ ء
جیڑھی نا جائز مفادات کون وقتی طور بچاؤن کیتے ،
درست کون غلط اکھ کیں کھیڈندی ء۔

بحران اے ہے جو پاکستان وتر کوئی وی اقدام

بہتری پیدا نہیں کر سگدا جے توڑیں او اقدام انقلابی نہ
ہونے . ہتوں امتحان اودھے شیئیں ۔ یا اقدامات
نوڑ تھیندن جیڑھے تحریک دی شکل وتر ودھجن .
ایں ملک وتر جمہوریت دا مطلب دی انصاف
ایتیں آزادی دی تحریک ء امتحان لوک محض اپنی

کہ نیندیں۔ اسے محض اتفاق کہیں جو پہلے نہ رہیں
 سالیس و ترح پاکستان دی جمہوری تحریک اتفاقاً
 اتفاقاً ابھری رہی جو جیتھاں جیتھاں کلچر دیاں
 تحریکیاں مضبوط ہن۔ جمہوریت دی تحریک
 و ترح ساڈے شہری دارول ہتوں گھٹ
 ہو جو ساڈے شہری را کلچر کوئے۔

جے اسے توڑیہ کالھ ٹھیک و تاں و ت
 اوں وڈے سوٹ کوں کولن اوکھا نیئیں جیئیں
 واوئی سندھ جھیں تہذیبی خطے (پاکستان)
 کوں کچر دے کال و ترح آن کیئیں۔ اس سوٹ
 ہے تقسیم دے ویجھے واہجرت (MIGRATION)
 دا عمل۔ ہجرت انسانی تاریخ دا اک وڈا اوکھا ہوند

پاکستان ہن ویجھے جی رہی ہجرت تھی، او
 کوڈھنویں مانی۔ اوٹن والے بربر یا حملہ آور
 وحشی نہ ہن۔ او آپ ہک وڈی تہذیب چھوڑ
 کیں آئے ہن۔ او کوں و سارن ایتیں مقامی
 تہذیب کوں ہن اچھیں کیتے اوکھا ماروت اسے
 تھیجا جو نویں پاکستان دی ریاستی مشینری و ترح
 انہیں کوں وچیر جاہ ملی۔ ایتیں انہیں دے
 مزاج و ترح حکمرانی رل گئی۔

حکمرانی ایتیں مقابلیت دا ازلی بھٹیڑ ہے۔

اسے اصل و ترح معاہدہ عمرانی دی ہک شکل ہوندے۔
 سبھ کتھن دودھا اسے جو کلچر تحریک (ENERGY)
 زندے۔ کاندھنی مغربی تہذیب نال رنگیا ہو یا ماڈرن
 آونی ہا، او محض اسے سانگے دھوتی بدھن نیئیں
 مجبور تھیجا جو انگریز دی غلامی دے ہتھو سکے ماز
 ہندوستان کوں کلچر دی۔ انرجی نال ری چارج
 (RE-CHARGE) کرن دی ٹوڑھ مانی۔ ایتیں
 سنبھ کتھنوں چھیکر طی و جو تحریک دا دشمن جڑ۔
 بھو ہوندے ایتیں کلچر جڑ بھو دا خاتمہ کریندے۔
 کیوں جو جڑ کلھپ نال جڑیا ہوئے ایتیں کلچر
 دا دودھا را کلھپ کو مکیندے، لوک آپس و ترح
 رلدن۔

پاکستان و ترح ہک طبقہ ہے جی رہا آج دے
 ڈینہ توڑیں جمہوریت کوں چنگی شے آہارہ
 گئے ایتیں ایکوں انقلاب دے مقابلے و ترح
 کھڑا کریندے۔ آج اوں طبقے کوں اچھ
 کھلی ویسی جو جمہوریت دی اونڈی پسندی
 شے نیئیں۔ کیوں جو تہ کھی دنیا و ترح جمہوریت
 دیاں تحریکاں انقلاب دی ٹوڑھ دا ٹیکٹی کل
 (TACTICAL) روپ ہن۔ لوک اہیں سیاسی
 ڈا (TACTIC) کوں اپنی ثقافتی برکھ نال معلوم

لوکیں وے نال رل پہن دیاں جاہیں و ساخاں ،
 چاہ وے ہٹل کونے نی ہو وے۔ راتیں کون
 بگھرو کھٹے نیں تھیندے۔ نینگر بزرگیں وے
 خشک کنٹرول میٹھ راہندن ایتیں زائد مخازی ہوندن۔
 اے لوک حالی توڑیں مہاجرین۔

انسانیں وے کہیں ٹوے و اپنے دل
 منگن کون و دھو ڈھیر متحد تھیون کہیں
 خاص لوڑھ۔۔۔ کہیں جنگ یا خطے دی وجہ
 کون ہوندے۔ ایتیں وقتی ہوندے۔ کیوں جو
 مے آرام وہ حالت نیں ہوندی بلکہ تھکیل ایتیں
 اکریل حالت،۔۔۔ ندی ورا ایجھاں وادھو ایکا غیر
 فطری ہوندے ایتیں لمبی مدت بنیں را ہونڈا
 ہا ہیدا۔ بھل پاکستانی ریاست وے ہک
 خاص کردار دی وجہ کون ایتھوں نا مہاجر تباہی
 سالیں کون اپنہ حالت و ترح مبتلا ہے۔ اوندی
 حالت او شخص جھیں ہے جیرھا کہیں بھنی چھت
 دی دپڈھی کون چھے ماری لٹا کیا کھڑا ہو وے۔
 اوندے ہتھ ستلج گے ہوندا۔ بھل کوئی آلا
 اوکوں و لا و لا آہدا ہو وے "تکڑا ایتھویں !
 توں اچاں !، این اچالی کون نہ چھوڑیں !"
 خالاک اوندی بہترنا ایہا ہے جو اوکوں بھوئیں

حکمران آپ کون ا پنج پنج رکھن کیتے باہر لہن
 کیوں راہندے۔ اوتھولی بہوں سرکاری فونیت
 وے بدلے ساری حیاتی و ثقافتی کلھپ
 ونگ کھندے۔ جیرھلے حکمران باہر و آیا ہو وے
 تان اوند اے کردار ڈوڑا تھی وندے۔
 ہتھوں پاکستان دی ریاست اتر وے ڈینہ
 توڑیں بہوں خلوص نال اوہنی علاقے وے کلچر
 دی نفی کون تیں جٹی رہی و جنیدے ایتیں او
 قائم ہو۔

ہجرت کر کیوں آونڈ والے سبھے لوک ریاستی

مشغری و ا حصہ نہیں۔ بھل پاکستانی ریاست
 نا، ہجرتی کردار ایتھوں وے سبھے مہاجرین کون
 سدا مہاجر رہن دی ترغیب ڈیندا رہیتے ایس
 حوالے نال، ساری علاقے و ترح آباد کاریں
 وے چک و لچپ شہ ن ہن۔ ہک مثالی
 چک وے لوک محنت کون آے ایتیں دولت
 کھاوٹ وائے ہوندن۔ اوتیک سلٹھ گھریں
 و ترح چپ چاپت جیندن۔ ایہو جھیں چک
 و ترح مفادات وے کھٹ فوراً تھیندن، شغل میلے
 وے عوامی کھٹ اتے پتے ملکی سیاسی دھارے
 نال رلن آئے کھٹ کڈا ایتیں نیں تھیندے۔ ایتھوں

تین اون ڈیوٹے۔

”میں لسان صمدی کی گھنڈا رہی رپڑی پوسے وی
گالھ تان میکرٹو، نو بھ کینی آپٹے بالان کون نال بلاؤ
اتے ایندے وتج رچ تے دھواناؤ۔“

ہن چوہی، کرڑی اتے سیہہ این نیک گہیلو
دے ساہنڑی ایڈے پھکے تھینے جو جیا آے ہوندے
تاں چھونڑی وتج پانی پاتے پڈمروے۔

جیر حلے کوئی سوکائی جیران وتج ہوسے
اوندے مائل دیاں شکلاں دودھ ویندن۔
اینویں مائل دے حل کرن دیاں ہوں شکلاں پگو
آندن۔ جھل کوئی ہک مسئلہ ہوندے جیرھا سبھے
مٹیس وی پاڑ ہوندے۔ آہیں کوئی ہک حل ہوندے
جیرھا سبھے حل دی بنیا و ہوندے۔ ایں ہک مسئلہ
آہیں ہک حل دی سنجان آے ہوندی
جو دودھ کنوں دودھ مسئلہ آہیں دودھ کنوں دودھ
حل ایندے وتج ما ویندن۔ اے مٹیس دے
آہیں دے تضادات آہیں جلیں دے آہیں
تضادات دے وچو ساہنڑے آیا ہوندے۔
جیویں پاکستان وتج کجھ انقلابی آہیں جمہوری تحریکیں
وا آہیں دا تضاد۔ ہن سوچھے جو پاکستانی
سوسائٹی دے سبھے مٹیس دا ہک مسئلہ آہیں سبھے
جلیں وچو ہک وڈا حل کیرھا ہے؟

سراسر شاعری

بقیہ :- رپڑی یولا۔

ہن چوہی، کرڑی اتے سیہہ این نیک
گہیلو دے ساہنڑے ایڈے پھکے تھینے جو
جیا آے ہوندے تاں چھونڑی وتج پانی
پاتے پڈمروے۔

مل :- ۵۰ روپے

کتاب نگہ - حسن آرکیٹ

ملتان کینٹ

FOOD FOR THOUGHT

اُبالو اُنٹ نیس

تحریر: ارشد تونسوی

جو اونوں کوئی کم ای کاسی۔ بس چپ کیتی، کی جا
تے کھڑے تھیا۔ نہ کوئی فکر نہ کوئی فاقہ۔ ہالہ
ہوا گھلے تاں آپو آپ جھریا وٹن شروع کر
ڈیندے یار تے تے تاں اپنا رنگ بدلا وٹن
شروع کر ڈیندے۔ اے بی گالھو جو جو لوک
اونوں کوں ڈیکھتے کہیں ویلھے خوش
تھی ویندن تے کہیں ویلے مونجھے۔ او خود نہ
کہیں نال الیندے نہ کہیں کوں آپ دو سڈیندے
دل اینویں تھیندے جو او چپ چپاتے سگن
پے ویندے پر گالھ اینویں نیس اوسب
کھو جائیے، اونوں رت بدلن توں پہلے
پتہ لگ دیندے چیر و تھ اوندے کھلی کہیں
کوں گجھی نیس۔ ہندی ماڑ وی چپ تے
پوہ دا رونون تے چپ چپاتے پتے کرن
کہیں دے کلھے بہتے، بنجوں و مانون کنوں
و کھراتاں نیس ہوندا۔

کوئی کون جڈاں وی میں ڈٹھے ہر ویلے
اُبالو و تھ ہوندی پتہ نیس کیڑھا ایجھا
ضروری کم ہوندے جیندی پاروں ادا تھی
پریشان ہوندی ہے۔ جے اسان اے سمجھ سگدے
جو کوئی کون اے کائنات کتنی وڈی لگدی ہے تاں
شاید ساکوں وی کجھ پتہ لگدا ویندا جو کیڑھا
ایجھا ضروری کم ہے جیڑھا اسان و ساریا ہونے
کم از کم کوئی کون اے پتہ ہے پیا جو کیڑھا
ضروری کم ہے جیڑھا اونوں مکا کے آرام کرنے یا
پتہ نیس آرام کرنا ای ہے یا نہیں۔ تاں
جتنا وقت اونوں تھی رکھو او ایڈے اوڈے
بھوندی رہی۔ اخیر تسان تھک و لیسو پر اینہ گالھو دا
پتہ دل وی نہ لگ سگسی جو او کیڑھا ضروری کم
ہے جیڑھا اونوں ہک جاہ تے ٹنگ کے نہیں
ہنڈن پیندا۔

ایندے مقابلے و تھ وٹن کون تاں لگے

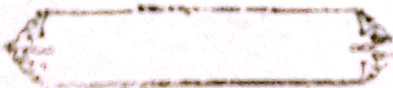
گیا تے کپل دستو خدادی اینہ دھرق کنوں
 پاہر تاں کاسنی۔ آخر پدھ کوں جے پہوں اہالہ
 ہوندی تاں کوہلی تاں اونکوں اپنے گھرو تہ
 دی لبھ سگدی ہیسی۔ ساکوں جو اتلی اہالہ
 کھتھائیں اسان جیوٹن کوں کوہلی دی اکھ تاں
 نیسں پڑہے پتے؛

اینویں لگدے جو جیوٹن دے سارے گجھے مزیں
 کوں جتا اُد چاٹدے بے بندہ جاٹدا ہوندا تاں تا
 صبر دی اوندے و تہ ہوندا۔ ایہا وجہ
 ۶ خدا جیڑھلے محلیں، میتیں، مندران تے
 کلیسائیں و تہ نیسں لبھدا تاں کہیں گھانے
 بوہڑ دے درخت ہیٹھ لبھ دیندے۔ نیا

ایہہ دی کرٹ دی لوڑیہ جو سرائیکی علاقے دے
 کم از کم پرائمری تعلیمی اداریاں و تہ سرائیکی زبان
 کوں ذریعہ تعلیم طور رائج کیتا و نچے تاں جو سرائیکی
 تہذیب و ثقافت اُتے زبان و ادب کیتے مناسب
 مندرجہ بہرہ جے سگے۔

جیکر انہاں معاملات بارے سرکاری سرپرستی
 ساہمنے نہ آئی تاں سرائیکی لوک ایہہ سمجھن تے مجبور ہوسن
 جو سپنڈ پارٹی ہر دے یا اسلامی جمہوری اتحاد دے ہین کم از
 کم سرائیکی دے خلاف کجوجہیں ہن۔ اُتے او سرائیکی
 دے خلاف

لوکاں دے وڈاں بدلے اُنہاں کوں چھڑاؤیکس جمع
 کراؤن و احق ڈیون چاہندن۔ بھل سرائیکی لوک ہن اے
 نہ کرن ڈیسن۔

بقیہ، اداریکہ

انہاں وچوں ہر قومیت دا اپنا دکھرا صوبہ موجود
 ۶۔ سرائیکی صوبے دا نہ ہون یا ایندے قیام
 بارے کجھ آکھن! بحثاں مناسب نہ ہوسی پر اسان
 ایں گلھتے ہر و مجھو زور ڈیوں جو ہن ویلا آکھن
 جو سرائیکی صوبے کنوں پہوں سرائیکی تہذیب و ثقافت
 اُتے زبان و ادب دے ودھارے کیتے سرکاری
 سرپرستی تراتے کروڑ سرائیکی لوکاں و احق بدجنیا
 رساؤن پہوں ضروری یو۔

ایں حق کوں رساؤن کیتے سرائیکی تہذیب و
 ثقافت اُتے زبان و ادب دے ودھارے اُتے
 نمارے کیتے سرکاری ادارے کھولن ڈیوٹی دی
 تے بیان توہمیتاں سواں مقام ڈیون کنوں ودھ

دو جھمی قسط

TOO LATE

By Mikhail Javakhishvili
Mindia, the son of Hogay and other
stories by georgian writers

ڈاکٹر نعیم کامرا

(۳)

دیگر وی گرنی اجن ہائی تے ٹوما وی جھو پڑی
 روح کھلی تپدی پئی مائی۔ ہک پچی عمراں دانگی قد پکے
 تن اتے ڈنگیاں جھنگھاں آلابندہ ریلوے ٹریک
 نال ٹرڈا آندا مائی۔ اونڈے مونڈھے تے خر جین
 ہائی تے ڈو جھی ہانہ گوڈیاں میں لڑکدی آندی مائی
 اونڈے مکھ دا ہک پاسا جھلیا ہویا مائی تے ڈو جھے
 پاسے داماس لڑا کھلیا ہویا مائی۔

باچہ دا پیو اونڈی دھاڑ پٹ سٹ تے بھجا۔ ٹینا اپنی
 حیاتی عوج پہلی داری پٹو کوں ہاکاں مارتے روندنا
 سٹیا۔ تر کھجے ڈیہنہ مریم غستان و بنج سٹی ٹینا تے
 ٹوما چوک میں قبر نال بہہ تے روندے رہے تے گھر
 دل تے وی ہک بے کوں گل نال لاتے پھیدے
 رہے۔ پہلوں باچہ دا پیو کیکی انہاں کول آنکھلا نا
 ہولے ہولے اونڈا آون وی گھنڈا گپا تے ہک
 ہینے عوج او بھلیں جیون دا ول سکھ گتی۔

جھڑتے پہر گیا۔ تے اپنی بچھ ہلندا اوں نیگر
 کوں بڑ بہار مہیا۔ او جھکی تھندی گئی تے پانی اوڑک
 اوندی گچی تہیں اگیا او اٹھ تے اپنے وال تے تن
 ملن پئے گئی ٹینا دھاں تے باہر نکھتی تے آپ کو ساڈن
 کھڑ گئی اوند اتن دھپ ۽ تھ بلن پئے گیا۔ اوں
 اپنے وال چھنڈ کئے تے نیوتے اپنے کپڑے
 چاگھدے... اوندہ ساہ گھٹی لک تے ٹنا کوں
 بڑ بہار مہیا۔

اوں ویلے دستی دے گر جاگھ دیاں ٹلیاں
 دھن پئے گیاں۔ ٹینا، سہنی، فراک نپ تے سدھی تھی
 تے آپر مسکن پئے گئی... ٹینا ہک باہنہ اگھاں کیتی
 ول ڈو جھی باہنہ اگھاں دو کرتے چنبا ماریا ہک پیرا گوں
 دو کینا نے تن کول ہک پاسے نیواتے ٹلیاں دے آلاتے
 پنچن پئے گئی۔ ہوا ۽ تھ ٹلیاں دھڑاں مہیاں تے ٹینا دھرتی
 تے سچدی رہی گرا سیلر اوندے چار چھیرے بھجدا
 رہیا بھونکدا رہیا۔ نیگر دالچکیلا تن ستاروانا گوں
 جھدانا۔ پہلوں ہک باہنہ اگوں کرتے ول ڈو جھی باہنہ
 دل ڈوہیں باہیں پچھاں دو ول ہک پھر کی... اپنا سر
 تٹاں کرتے اپنا سینہ آسمان دو جنویں کہیں کوں بندینی
 ہو دے... دل دھرتی دو جھکی تھی دندی مائی جنویں
 دھرتی دے پھل چنن دا آہر ہو دے بکری پئی پو بندہ

اوں ویلے کویلے اپنے مچھ توں بچھ رو بچھا
 مائی او کچھ کہے ہنھ تڑتے دریا دے ٹر پیا کچھ چہر
 ڈھنڈ تے کھڑا تھیا۔ ول دریا دو وگ پیا او
 جھتاں وچوں لنگھدا، کنڈیاں وچوں راہ بنیدا، گھا
 دے ایٹھے ۽ تھ اڑ پگیا۔ جنیدے ہک پان کنڈیر
 نے ڈو جھے پاسوں دریا ہا۔

او کچھ چہر ہمنیا تے کنڈیر دے بوڑے
 ہلے تے رتے رنگ دی جھلک تھی ہک
 نیگر جگ چاتے دریا دو آندی ڈوسی ڈو جھے ہتھ
 ۽ تھ چھک ہلندی آندی ہئی اوندے کچھوں دہہ
 کتا سر نیو مائی لالاں وٹیندا آندا۔ نیگر کئی داری
 اوندو ڈیٹھا پرا لویں چا پدا مہیویں اوکوں نیس
 ڈٹھا اوں کنڈھی تے جگ رکھیا تے ڈوہیں
 ہنھ سینے تے رکھ تے سنن دا تر لا کتیا۔

”شیت آندی ۽“ اوں بندے سوچیا ہولے
 ہولے ہندا جھتاں دو تھی گیا۔

اوں نیگر تھکھے تھکھے اپنے کپڑے لہاتے
 ہک انگرانی گھدی تے مسک پئی گت دے وال
 کھولیتے تے او کھلرتے اوندے مونڈ مہیاں تے
 دھچکے او ہولے ہولے پانی ۽ تھ تڑدی گئی تے
 پانی چیل تیس آگیا۔ گرا سیلر کنڈھی تے کپڑاں ناں

نئی مچھی پاپلی چپس تے شراب نال اونہاں ڈہیٹھ
 بھریاتے کتھیں اڑھ رات کوں ونجے سستے۔ ٹو مار گڑے
 بھرن پیاتے ٹینا کجھی سٹم گئی پرسا لو جنکل چرتیں جاگدا
 ربیا۔

جیڑہیلے سالو اکھ ٹپی تال ٹوما کم دوڑ گیا نا!
 "سالو! میڈے نال تھی؟ ٹینا آکھیا۔" کینسی چاڈے
 اہج میں تیکوں ای کجھی چاڈ پلا واں جو تیں اہجے تیں
 ناں پتی ہوسی؟

ٹینا بھا ہال تے چاڈ بنا ڈیٹی۔
 "ہا۔ ای کجھی چاہ میں کڈہیں نیس پیتی۔ پتر تیکوں
 ناں کجھ نیس ڈسدا۔" سالو حیران تھی گیا۔ توں اکھیں
 بن ایویں کم کریندی ایں جو اکھیں آلیاں سجاکیاں
 نیس کر سگدیاں؟

"میں عادی تھی گئی ناں"
 "ؤل تاں توں میڈی دی تھی عادی تھی دیں؟"
 میں جو مزمان آن۔"

"میں پہلوں آن۔" او مسک پی۔
 "بے وی چار گھن آ۔" پر اے ہے جو میکوں
 تے پانی کھوں ڈر بگدے۔"

کجھ چر نکالھیں کرتے سالو نیڑے تھی گیا۔ اُندی
 جنگھ ٹیناں کوں لگی تے تکھے تکھے ٹینا چاہ واکپ

ہووے اریٹرا سچی اٹرنیدی ہووے بوناری پی
 ڈیندی ہووے دریا چوں جگ پئی بھرنیدی ہووے
 ہک لحظہ عترح اوندا مکھ سیلا ہلد رتھی ویندا ہائی
 بل چھیکھ ویندے سخن ول اوندے تن عترح جن
 پیٹے ویندی ہائی۔ ہک لحظہ ڈکھ روندا ہائی تے ڈو جھے
 لحظے بے انت خوشی آویندی ہئی۔

چھیکڑی ٹلی و جی تے ٹینا کھڑ گئی ڈوہیں ہانہواں اکوں
 تے کرتے ہوا عترح بھا کل پاتی تے کھل کار مارتے
 کھل پئی دوھتے لپٹے کپڑے چاتے باتے جگ
 عترح پانی بھرنیدی ٹر پی۔

بھا بھریا خون جھرے چوں نکل تے اوندے کچھوں
 ٹر پی۔

(۴)

اوں نمائشیں، اونبہ ٹوماتے ٹینا جھو پڑی مے
 باہر بیچتے پہہ تے کالھیں کریندے رہے۔ اوندا
 ناں تسالو ہا۔ ادوی ریلوے دا پروہیت ہا۔ سالو
 جگ عترح کھلا ہا، ناں جھنگنا نال پڑٹاری، ناں پیوہا
 ناں آل اولاد!

"رب مزمان گھلیے" ٹوما آکھیا "اہجے توں انتھیں
 رہ سبھائیں بندھ کریں؟"

خاص اعلان

۱۶ سال دے دس نکالے پچھوے
پاکستان ولٹ تے پہا انٹرویو!

جگ تے منیتے اوکے تے مشہور
ترقی پسند ادیب تے شاعر

اکمل شمس

واپریت "کیتے خصوصی
انٹرویو

جذیبے و ترح اہناں بہوں سارے ادبی آتے
کچھ کچھ سیاسی نکالھیں ڈوسین جیویں؛

واو دس نکالے تے کیوں مجبور تھیتے؛

و ترح جی دنیا دے اوب تے ادیباں و احال۔

و پاکستان دے علاقائی ادب تے ادیباں و یاد دہاری

و قوم پرست تے ترقی پسند سرائیکی ادیباں کیتے سنیہا

اتے بے شمار ہیاں نکالھیں جیڑھیاں پہلی واری جانسو

رکھتے ہک ۽ ترح اپنا منہ نکال گھداتے رتوں کھنڈ
گئی۔ سالو ہیاں پڑے مٹی گیتا تے اوندی چیل ۽ ترح
چٹا ماریا تے منہ کھے نال مٹی تے اوکوں چم گھدا
اوہنہ نال سگیا تے اوکوں گوڑے تے پہا تے ایویں
تیکھے تیکھے چم پئے گیا جو او ساہ نہ گھن سگدی ہسی۔

» ربا! اے کیا مٹی گنتے؛ اے کہا ہٹ کہیں
۽ نال کوں کچھ مٹی گنتے۔ اے کون ۽ جییں اتیلے زور
نال میکوں گھٹھے۔ اے کون ۽ جییں اتیلے میکوں چمپے؟
» پس سالو پس «میکوں و سچن ڈے» اوں اہنج

مھیوں و اترا لکیتا۔ پر سالو اوکوں ہیا گھٹ گھدا۔
او پھڑکی پر سالو اوکوں چاتے کھڑے تے سٹیا۔
او ڈور کین ہنہمب گئی جہنگھاں نال او چیل ۽ ترح انڈی
ماری تے گچی ہا ہواں نال گھٹ گھدی۔ او پھتی کوہنج
وانگوں نکلن وے تے ترح سالو نال ہی چمب گئی۔
» میکوں و سچن ڈے سالو... «میکوں و سچن ڈے

بابا... بابا... اوے اماں! او چکی۔ سالو اگھاں
مختیا تے او کچھ ڈھلی مٹی ہونگر تے ساکن پئے گئی۔
بدل و س گنتے تے سالو اوندے پاسے نال پہہ
گیا۔

» ڈوسک نال... ٹینا! ڈوسک نال... کیا مٹی
گنتے؛ اسال ڈوہیں ہن ڈال مسالا ہوسوں... پس

دن تیکوں اے چنگا ناں لگسی ڈس آن۔ تیکوں چنگا
ناں لگسی۔

دلہے بوجھ ٹینا اوکوں ولا چمبر گئی تے سینے
نال لگتے کھلن پئے گئی، اوکھدی وی مائی تے رندی
دی مائی، شیت اے ہنچوان ٹھٹھے عاشق دے ملن
دس خشی بوجھ ہن۔ (۵)

سالو تر کھی چو پختی ڈیہنوار ٹینا کو ملن آنکلا نا۔
جے ڈوہک ڈینہہ دا پھیرا اونچے ہاتے ٹینا دی
جنید لبان تے اونیدی مائی ہاں اوکھا پختی ونیدا نا۔
تے اے کاوڑا ونینو، گراسیہ تے پیوتے کدھدی
مائی۔

”جھنچھتی نینو، گراسیہ... نکل ونچے... بابا
تو، وی باہر واکھی کم کار کر آ! میکوں ہن کھلا، اہون
ڈے۔ اوڑک میں کیا کران؟“

او اوکھی، مونجھی، کاوڑی اندر باہر آند ویند
گھت کھڑے ہا، جیڑھلے او ہوں ددھ مونجھی تھیوے
باتاں نکلے ہاں وانگوں ہاں مار مار تے روون پئے
ونیدی مائی تے ٹو ما اوکوں رناون بہہ ونچے نا۔
”خیر گھت پتر خیر گھت... او آونیدے او ونچے
پتر ونچے اوکوں بل!“

ٹینا گراسیہ نال لاتے ریلوے لائن آے

راہ تے ٹرپونڈی مائی۔ ”سالو... سالو!! اوراہ بوجھ
وڈے وڈے سڈ مارے نا۔ سالو او تھناؤں ولدا
ڈیوے نا، اپناں ڈنگیاں چنگاں نال تھکھا تھکا
ٹن پئے ونیدا نا، کجھ چرتیں ڈوہن جھوڑی اونچن نا۔
سالو اوکوں کول بلاہ تے کتی نکا جیہا تحفہ کڈھ
تے ڈیوے نا۔ پھل۔ مہٹھا۔ رومال۔ واچا۔ ترپور۔
ہیور۔ اے تحفے ٹینا کوں اتلے مہاندے ہن جو
ٹینا بالان وانگوں تاڑیاں مار مار تے خوش تھیندی
مائی جو چپ کرن بوجھ ناہی آمدی۔

”سالو! ساڈا پرنا کڈاں تھسی۔“

”اگلے ہفتے میکوں شہر، چوں کجھ رقم ملتی۔“

تیڈے ڈانچ تے پر نیویں دا ڈو جھامال مت
گھنناں تے اوندے اگلے ہفتے پر نے دا ترا کر لسیوں
میں تیکوں شہر، چوں گھن جلساں تے ڈاکٹر کوں
ڈیکھیاں، شیت تیڈیاں اکھیں ٹھیک پختی ونچن نا
ٹینا خشی بوجھ اوکوں چمبر گئی۔

”ساڈا پرناں پندرہ ڈینہاں تیس پختی ویسی
ایویں تاں... ول ڈاکٹر... او میڈیاں اکھیں دا اپریشن
کر لسی... میڈیاں اکھیں اور تا... بابا! سالو!!
ٹینا اٹھ کھڑی تھی۔

”میڈا پرنا پندرہاں ڈینہاں تیس گرجا گھر بوجھ“

ہزار کم کرنے پوندن ... اوکوں دیلے ہر دست نام
ہلی ہوسی۔ او آویسی۔

ٹینا باہر ونج تے پتھاری تے ادھ موئی تھی
ونج ڈھٹی۔

او چھک چا پئی تے سارا ڈینہہ او گراسیلر تے
نینوکوں نیڑے ناں آون ڈتیس تے نیرا گیت

بوچوں دگدے رھیے۔ ٹوما کچھوں ہتھ بنہہ تے
راہ دو ڈبھدا ر بیا جیڑھلے او لائن دو گیا اچھک

چاتے کندھی تے ٹرپی۔ گراسیلر ٹاپا پارتے کندھ تہ
ونج پھیار جیویں جیویں انہوں دو تھنیدی گئی آون

آون او مٹی پٹ پٹ سٹنیدی گئی۔ سالو! سالو!
او چنگاں بندھ کھسک آئی دل او ڈرکین کچھو

دل گئی تے گراسیلر دی منہ سٹ تے گھروں آیا۔
”یار ہوئی ڈینہہ دی ادھ راست کون ٹینا ناں

ناں جھل سگی تے باکاں مار مار پی۔ ٹوما ہوا
تے ناں ونج بیٹھاتے اوکوں نسل ڈیون پتے گئیوں

پتھر کھیا تھی گئی ... ہاں جھل او آویسی کل ناں
ہے ڈیہاڑے۔

ہناں بابا! اوہن ناں آسی۔ ”ٹینا پو دے گل
لگ گئی۔ جن میڈا دل آہدے او ناں آسی او کہہ ایں

ناں آسی۔

”اوں ہوں ... ہن این ناں تھنیدی ... اسال ڈوہیں
دے ناں ہک رجیڑ تھ کھسک دین تے اسال بس دستخط
کر لیں ہں۔“

”میڈا پرنا چرتھ ورتھ ناں تھنیدی؛ چرتھ دیاں تلیاں
ناں ورتھن۔“ ٹینا ڈکھ ناں کچھیا۔ میڈی دیدے نیں تاں

میڈا پرنا دی سٹی کیں وانگوں ناں تھنیدی۔
ٹوما دی اوکوں سمجھنڈا رہیا۔ ٹینا چرتھ ورتھ پرنے

کہتے تہ کریندی رہی اوندی ماہ اوکوں پرنے دیاں
ساریاں نکالھیں ڈسیاں ہن پر سالو آکھیا۔

گھاٹ! آج کل چرتھ کوئی نیں دیندا انہاں
او ڈرک کچھدا کون۔“

اونویں تاں ٹوما دی ایچھا پرنا ناہی چاہندا۔
”اچھا۔ ٹینا خدا حافظ! میں شہر ویندا پیاں ہفتے

تیس اسال ... تو کجھی ناں تھیویں۔“ انہاں بھاکل
پاتی۔

ٹینا دے اے ڈینہہ وڈے اوکھے لنگھتے
اٹھویں ڈینہہ سمجھد بھر دے توں ٹینا موکھی تھتی تے

نماشیں تیں او ندا حال مندا تھی گئی تے اوں رات
او پاسے بھندی رہی ناں آپستی ناں پو کوں سن

ڈتیس۔

پتھر۔ ہاں جھل۔ ”ٹوما اوکوں سمجھایا۔“ ماہوں کوں

او کوں کھسا ساجی گئے یا دل کتھیں مر گئے۔

مر گئے؛ مسندا ناں ہوں۔ جے لوکی نکیاں
نکیاں گالیس توں مرن پئے و نجن ۱۰ ناں اساں ڈرہیں
کڈاں دے مر گئے ہوں۔ ناں او کوں کئی مر وڑیا کو سا
ہے، ناں ارمونے، میکوں اہج وستی دے کہیں بندے
ڈیسے جو سالو شہر ترح و دالا۔ او کل یا پئے ڈیہارے
آدیسے۔ ٹوما کوڑ ماریا۔

اے کوڑے بابا، ٹینا اوں ویلے کوڑ ٹپ
گھدا۔ "جے اے گالھ و تاں بابا ستیس میکوں
پہوں کیوں نہیں ڈسیا۔"
"میں بھل گیا ہم؛ ٹوما آکھیا۔ میکوں اہج کیکی
ملیا۔ اوا، ڈیسے جو باجہ اپنا کم مکاتے ڈوہک
ڈینہاں تائیس ولن آلا۔"
"میکوں کیا۔"

"اور لیا آندے.... او چھوٹا چھوٹا۔ سالو
کین پہوں چنگاں و تیکوں او کیوں جا پدے؟"
"بھالگیس۔"
"خیر... مٹی پا.... سالو... سالو کل آسی یا پئے ڈینہہ
آہن سموں... پتر، مٹی سم؛"
گلو بانگ ویلے دلے بے بے پو دھی دینج
ستے۔

کچھ ڈینہاں بعد سنگھدی گڈی توں کہیں ٹوما دل
چھٹی ٹی او کین اکھرا دکھے ٹپھندے ہن اورگ
اوں اہناں اکھراں توں او غیض کر گھدا جو سالو
ریلوے مین ہسپتال ترح بیمار پئے۔ چھٹی اُن جانے
ہنھری ہاتی... سچ! ٹوما سالو دی بیماری داسن
تے بہوں خوش تھیا۔

"اے ٹھیک تھئے؛ اوں سوچیا۔
"تیکوں کیا پتہ... اہناں ڈیہاں ترح کیا تھیندا
پئے نیگرن ہمیش چھوٹی موٹی وانگر ہوندا ناں
اٹناں دے کھلے پتہ گدے ناں زوندے... اہڈک
اے پتہ لگ گئے جو سالو بیمار تے جیڑھلے او
کھڑے توں لہسی اوسدھا ایتھائیں آسی" اوں ٹینا
کوں پہن تے سمجھایا۔

"او کوں مر وڑے او جیڑھلے ٹرن جو کتا تھیسے سدھا
ایتھائیں آسی... یہ توں تال پئے او غیض کیتے ہن۔"
"پتر سا لو کوں کسارے او جیڑھلے ٹھیک تھیسے
او... میرا۔ کون جان وادے جو او کڈن ٹھیک
تھیسے تے کڈن ایڈے آسی۔"

"سالو اُتھاں کلہا ہوسی۔ ہن اوندی سیوا کوں
کر نیدا ہوسی، او کوں پانی پلاون آلا کوئی ناں ہوسی،
اوندی ستر کوں ٹھیک کر نیدا ہوسی اوندے متھے

جب کمر کہیں اوپر جاہ تے بیمار پئی ہووے ہا
تاں اوں ویلے توں کیا آکھیں ہا۔؟ جو او جہڑا ہلے
ٹھیک تھنسی تے اویسی ....

”میں ویلہا کاسنیں تے میڈی نوکری واسطے
کیا توں او تھاں نال ونجس ہا۔۔۔ توں مسیوکوں سالو
کولوں نال ونجس ڈنسیس تے نال او تھاں گھن
دیسس ٹھیک ء ایویں ء تے ایویں سہی میں کجھ نہیں
آہدی۔ ناں میں باساں مرندی آں نال پیکار کھندی
آں۔۔۔ تے ناں اچ توں میں تیڈی دھی آں تے
نہ توں مسیوکوں دھی سڈہیں۔۔۔ میں کر کیا بگدی
آں۔۔۔ اوڑک ہک اندھی نیگہ گھنیا کہیں شے کوں
تھمبا ڈے سگدی ء تے تیڈی ہا جھوں ونج کھتاں
سگدی اے شودی تاں کتیاں اوکھتاں نال دریا توں
پانی واجگ بھرا ندی ء۔ کتنا اوکھتاں نال او گھر دے
ویڑھے ء ء ح ٹر دی پھر دی ء اے تاں کھوہ دا
ڈیڈر ء تے کلم مکھی اوڑک شہر کھویں ونجے اتلے
لوکاں ء تے سا لوکوں کھویں لیجے۔۔۔ ٹھیک ء بابا
میں سالو دے پیراں بھر کھڑے تھینوں تے
ایتھاں دسٹن دا انتظار کر لیاں۔۔۔ او میڈے
کیتے ڈاچ گھن آسی اچی کھری آلی جتی۔ مندری ریشمی
رومال تے پر نے کیتے مٹھائیاں۔

تے ہتھ کوئی ناں رکھیندا ہوسی۔ نال کوئی بیا اوندے
نال خیر دی گال کریندا ہوسی تے بابا۔۔۔ جے توں اے
آکھیں جو ڈاکڑ تے نرساں اوندی سیوا کریندا
ہوسن تاں میں تیڈی اے محال نیں منیدی تے اے
ڈاکڑ تے نرساں چوی گھنٹے اوندے کول ہوسن
بابا اوسھے او پرے ہن ہک او سپا ڈاکڑ یا نرس تاں
سالو دی سیوانیں کر سگدا جتیلی جو میں کر سگدی ہاں۔
میکوں پک ء۔۔۔ بابا۔۔۔ میں شہر ونیدی آں ؟
”کیوں پتر! توں کیویں ویس۔ کیندے کولوں
توں کہیں بشر کوں نیں جان دی ناں کجھ ڈیکھ سگدی
ایں۔“

”ول بابا۔۔۔ توں مینڈے نال چل۔۔۔ تکھے چلوں؟
”پتر میں اپنی نوکری کیویں سٹاں۔ مسیوکوں
تاں چھٹی ناں ملیسی۔“

”دل کیا ء۔ ٹھیک ء پرانے ویلا تیڈے کم
دے سر جٹن دانسیس تیکوں نیں ڈسدا اے گالھ
سمجھو تے نیں آندی جو سا لوکوں کو سا ء کیا خیر
جو اوندے نال اوکھتاں کیا تھیندا پتے تے بابا۔۔۔
تیکوں آپنے کم دی پئی ہوتی ء جے ٹینا کوں سالو
ناں ملیا۔۔۔ جے اورنڈر تھی گتی۔۔۔ بابا کتنا ظالم
آدی ایں۔ تیڈا ناں پتھرا ء۔۔۔ ٹینا دی ماء

» اوندے نال کیا فرق پوندے؛ جو کتھرا رہوں
 » بہوں فرق ۶ سالو آبدے جو شہر ۶ بج اور
 میکوں ڈاکڑ کون ڈکھیسے. شیت کجھ تھیوے...
 اور آبدے... »

» پر کڈائیں بندہ سبھی شمال وی تاں کر ڈیوے میں
 اچ تیس نیس سٹیا جو باراں ورھے وی دیدول
 بل ونجے.... تے ہن ساو کتھ ۶-؟
 » شہر ڈیکھ باچہ توں میڈے کیتے اے تاں
 کر چا جو میکوں شہر گھن چل بس ساو کون کچھ تاں آداں
 میکوں توں جو اکھیسیں میں تیبڑی مینساں. »

اوچرک تیس باچہ دیاں منتاں ترے کریدی
 رہی رو رو پٹ پٹ تے ہس ہس تے گالھیں
 مندے کڈھ تے این بدے او باچے دے کہیں
 کم کوٹ دے دے کریدی رہی.

پر باچہ ناں کر ڈتی جو اوں اگلے ڈیہنہ پنے
 شہر ونجئے جو این ہفتے او اٹھوں سامان چاون
 ویسی دل تے او او کون شہر گھن ویسی اے حال
 ڈیکھ تے جو باچہ اوندی شمال نیس میندا ناں
 بد تیزی نال اکھیسے.

» اچھا توں ونجے... نکل کھڑا تھی... میکوں وی
 تیبڑی لوڑ کاٹیں... نکل کھڑا تھی... نیس سٹیا کاٹیں.»

(۶)

اوہوں نمائشیں بک نینگر بک ٹینا کون ملن
 آیا۔
 » ٹینا. » او باچہ دا الاسناٹا گئی
 » باچہ عی. »

باچہ اوندے نال بہہ گیا۔ وڈے پیار نال اوند
 حال احوال پچھیا۔ ٹینا اوں آل ۶ بج ولدا ڈنیدی رہی
 باچہ او کون نپ دتے آپنے بیانیڑے کیتاتے
 جھال باگھدی۔ ٹینا کون کجھ محسوس نہ تھیا۔ ناں او کبری
 تاں اوند ناں دھڑکیا اوں آپنے چیتے ۶ بج باچہ
 تے سالو دا مقابلہ کیتا۔

» میکوں اے نیس تہہ جو بیاں شیاں کیویں
 رلدن پر باچہ دا اٹلی وانگوں ۶ تے سالو گراسیلر
 وانگوں. »

» کجھ! ٹینا تیبڑا پر نا تھیندا پتے. »؟

» تے توں کتھاں گل گیاں ماویں. »؟

» میکوں چرک تھی گئے. »؟

» بہوں چرک. »

» او کیہڑے خوش قسمت. »

» شہر دا سالو... ساڈا ہن پر نا تھیسے تے میں

اوندے نال شہر ونجے راہساں. »

باچہ چپ کرتے ٹر گیا۔

انگلی ڈیہہ ڈرنا اپنی دھی نال ڈر چارنگا لہیں کرتے
کم دوڑ گیا۔ جیڑھلے اوندے قدماں دا کھسکار مکا
ٹینا اٹھ کھڑی تھی۔ اپنا روئی آلا فراق پاتا سرتے
روماں بدھا۔ روٹی مکھن تے کجھ سیب کندوری
ہج پدھے۔ ٹومادی پیسیاں آلی الماری دی
چنڈے چوں پلے چاتے ابٹی چھک چنیدی رلیوے
لائن نال ٹر پئی... گراسیٹر اوندے پھوں ہا۔

”پھوں تے ول و پچھو“ ٹینا گراسیٹر کوں ٹھیکیا
پرکتا ایڑے اوڈے بھج دھروک تے ول پھوں
آگیا۔

اوو گدی رہی۔

گڈی لنگھی تاں آلاسٹن تے لائن توں ہٹ
تے کھڑ گئی تے ول لائن تے آتے ول ٹر پئی ڈو جھی
گڈن کوں اجن پرک ہا... تے او ڈھندی پونڈی دھکے
دھوڑے کھاندی اگھاں ٹر دی رہی... کہیں جاہ
تے کہیں پھیا۔

”اڑی کتھ دیندی پئی ہے...“

”شہر! میں شہر و نچھے... توں کون ہے...“

تے اے ڈس جو میں کتھ ا پڑ گئی آں۔ میکوں ٹکٹ
کتھوں ملی ہے...“

”آ میں تیکوں گھن جلاں؟“

او اوپرے بندہ تھو نیپ تے اوکوں پلیٹ فارم
تے گھن آیا۔

”دھی توں کون ہے میں تید اہمیو کیا کم کریدے؟“
سٹیشن ماسٹر پچھیا۔

”میں ٹومادی دھی آں“

”ٹومادی... توں ٹینا ہے... اچھا اچھا دھی!“

تو کہی کتھ دیندی پئی ہے...“

”شہر!“

”خیر نال دھی! پیو کوں پچھو... اوں تیکوں

کلبھا گھل ڈیتے یا دل۔“

”ہا... اوں گھیلے۔“

ٹینا پہلی وار کوڑ ماریا۔ اوکوں دلیھ کا بنی تے
میں اُن کہی اپنے پے کوں شہر ملن دیندی پئی
آں۔ میں اوکوں کتھیں ناں کتھیں لہہ گھنساں!

سٹیشن ماسٹر اوکوں گڈی تے چڑھایا تے

کہیں کوں اوند اخیال رکھن دا آکھیس۔

”جارجی میاں ایس نیگرا خیال رکھیں۔“

جیڑھلے توں لہویں ایکوں وی لہا چھوڑ میں چنیا

رکھیں اے ٹومادی دھی ہے...“

جارجی اوندے نال مٹھیاں مٹھیاں گالھیں کرن

انجٹان داشور شہر کے بڑے وڈے ساء

پہ گئی۔

اے شور سن تے پریشان نھی گئی۔

”میڈی امداد کرتے میوں رستہ دکھا۔“

”جھلی ننگر ڈسکن پئے گئی۔“

ہولے ہولے پلیٹ فارم داشور ہمیں پئے گئی۔

”میڈی مدد کر... میوں رستہ دکھا...“ اوں

ابریں کھڑتے ہوا، ترح آکھیا۔

”کیا،؟“ کیوں ڈیہدی کھڑی این... کیا لہجہ دی

کھڑی، میں... کہیں کچھیا۔

”میں آ پئے کون لہجن آئی آں۔ میڈی امداد

کر... رب تیکوں ایندا اجر ڈیسی۔“

”تید پائے کون،؟ اوندا ناں تہ۔“

”سائیں اوندا ناں ساو، اوریلوے، ترح۔“

پر دہیت، تے اونڈیاں ڈوہیں جھنگھاں ترح

گئیں تے، من اوہ ہتھال، ترح۔“

”اوں تے اوہراں او اے ڈسوتساں، ترح

کوئی ساو، کون جان دے، اوں اوہ پے بندے

نال دے لوکاں کولوں کھپس، سبھییاں کھلکار یاریا

ہک آکھیا۔

”جیسا میں! اوندی، تری،“

”نائیں سائیں او موچی، ترح کھجے آکھیا۔ او ضلع دا

اوں ٹینا کولوں نوے سوال کچھتے تے

ابرعنت اوں ٹینا کولوں نپ تے آ پئے سینے نال گھٹ

تے بجا ک پاگھدی تے چمن پئے گیار، جویں ساو کر نندا

ٹینا آپ کون تراون کیتے زور لایا۔

چھکڑے، ترح شور مانی۔

ہک دم اوں گراسیئر و اچیتا آیا... گراسیئر

کیڈے ننگیں۔“

گراسیئر کھتا میں کا مینی۔

ٹینا زور زور تے روٹ پئے گئی... اوڑک

جار جی ٹینا کولوں چھوڑتے گراسیئر لہجن پئے گیا۔

گورڈر، ترح اوں ولا ٹینا کولوں نپ گھدا ٹینا اوں کولوں

زور نال دھکا ڈے تے آکھیس۔

”میوں چھوڑ ڈے چھوڑ ڈے کتے واپس آ۔“

پہلی ننگ اوں کون ننگ تے لگی تے ٹینا

اوں کین چھوڑا تے تیکھے تیکھے چھکڑے، ترح آتے روٹ

پہ گئی۔

”سوہنی روناں... پٹ ناناں... تید پائے لہجہ

پوسی... پر اچھاں گڈی مہٹھی مقیوں پئے گئی۔“

اوں بندے اوں کولوں پلیٹ فارم تے لہایا تے

اوندا ہتھ نپ تے اسٹیشن توں ہاہر گھن آیا۔

ڈی سی ۶... چوتھے آکھیا۔

”نائیں... اوپر نہایت ۶“

”ناں بھئی اے گالھ چنگی سنٹیں کہیں

ترڑی ڈیتی تے آتے ٹینا دا ہتھ نہ پ گھدا۔“

”میٹھے نال آ میں جہاڑاں ۶ اوں آکھیا۔ میں

لبھتے ستکوں اوندے کول گھن جلساں۔ آ ۶“

”اے چنگا ۶... کیجھا مہربان ۶ شہر دے

ایں جنکل ۶ تہ کجھ لوک چنگے ہوندن میکوں پیو آہا

۶ جو شہراں دے ۶ تہ سبھے چور تے لوفر ہوندن

ٹینا سوچیا۔

او چرتیں ٹر دے گلیاں مردے اڑک ہک

دیرھے توں لسکھتے گھر ۶ تہ آگئے۔

”اساں اہج ہسپتال نہ دہنج سکدے جواہر اہتھی

گئے۔“ اوں بندے آکھیا۔ ”اٹھا بہہ دہنج تے کجھ ساہ

گھن۔“ اوں بندہ کم وی کر نیدار ہیا تے ٹینا نال گالھیں

وی کر نیدار ہیا۔ اوکئیں پچھس تے اپنی کیتس۔

”اچھا ۶ من کھڑا ۶ آ... اے ایتھاں بہہ

ٹھیک ۶... اے روٹی ۶ تے مچھی دی بھا جی... توں

کھا اننے پندھ کرتے توں بکھی ہو سیں۔ کجھ ہاں

جھل کر گھن۔

ڈوہیں کھاوٹں بہہ گئے۔

اوں بندے اوکوں ایویں روٹی کھوائی تے

پلیٹاں چاچا ڈیندار ہیا جویں اونکی ہال ہودے

روٹی مانی کھاتے اوں بندہ صوفے تے اوندے نال

آتے بہہ گیا۔ تے اوندی چیل کوں چٹا مار لیس تے

اوکوں گھٹ گھد لیس۔ شراب تے سگریٹ دی بو نال

اوکوں اُپر ت آوٹں پئے گئے ٹینا آپ کوں چھو اوٹں

لگی تے آہدی رہی۔

”میکوں چھوڑ ڈے۔ کجھ خیال کر میٹھا پئے ۶

ناں نال بس میکوں دہنج ڈے خدا داناں من ۶

اوں ہیا حملہ کیتا۔

”بچاؤ بچاؤ۔“ ٹینا زور نال چکی تے اوندے

ہتھیں ۶ چوں بھجی۔ ہک کرسی پھٹی تھی تے سارے

تھاں مہانڈے بھوئیں تے آپے۔ ٹینا دے وال

کھلے گئے تے اوندھ ۶ تہ دہنج و جی ارحقوں

ہٹ تے ہی کندھ ۶ تہ اڑک اوکوں پو ہا لبھ گیا۔

تے او دیرھے بھجی۔

”بچاؤ... کوئی ۶... بچاؤ۔“

”دھیہا... کون ای ۶... ایں جھکے ۶ تہ کیا لبھیدی

ہو ۶۔“ ٹینا ہک بڈھی دا اٹا سنیا۔

”میکوں ارحقوں گھن پل ۶ ٹینا ہا کٹ پئے گئی

بڈھی ترمیت اوندہ ہتھ نہ پ تے گلی ۶ تہ چھوڑ دتس

بکھی مراں پر ایسٹھ عزت تاں بچی راہسی اوکندھ
دی ٹیک گین تے کھڑ گئی تے روٹ پئے گئی...
ادڑک ترمیت دا الاسٹیا۔

”پتر کجوں روندی کھڑی عوس۔“

”میڈی امدار کر... میکوں بچا۔“

اوں ڈوئاں بہتھاں نال نپ گھدا۔

اوجنہاں گوٹیاں ء فتح پھسی مانی اوں تے مکھے

ساری کتھا کر مانی۔

”پتر!... ادڑک کھلی این شہر ء فتح کیوں گوں

این گئی ذات تے اعتبار کیوں کر گھدا... میں منیدی

آں جو توں ڈیکھ ناں سنگدی... توں اندھی این پر

تیدا قد کاٹھ، تیدا روپ سروپ... دھیا! کجھ

سوچنیدا تاں ء۔“

”میکوں کیا پتہ مانی، ما میں کھلا آون دی غلطی

کیتی ء۔“

”دھیا! صرف غلطی... این شہر ء فتح تاں بہرے

لہرے گئے پھر دن... این راہ تے سچے پاسے

بس اسان گھرا پڑ گئے سے بس ہن سبھے اُھک ء۔“

اوں ترمیت اوں کوں گھنے کرتے آرام نال بہایا

اوند امنہ دھوتا چاہ بناتے ورتی تے ساری کتھا سٹی۔

ادڑک آکھیس۔

م پنچ تے... اد پنچ تے ”کوچراں پٹیا... او

گھوٹیاں دے سمبھاں ء فتح آندے آندے پنچ تے

دل موڑکار دا بھول بھول آندے کون ء فتح ء جہا۔

”اُدھو کرنی... اندھی ء میں... ڈسدانیس... ڈیکھ

تے ٹرتے مریا۔“

ٹینا سچے دو... کھنی نال بئی کار ء فتح و پنچ و جی جیوں

اوکھت نال کار روکی۔

”کاکا میں اندھی آں میڈی مدد کر میکوں اکتوں

کڈھ جُل۔“ ٹینا ڈرائیور کوں ارداس کیتی۔ سبھے

لوک اوندے ایڈروں اُوڈروں بولن پئے گئے۔

کہیں اوند اہتھ نپ تے فٹ پاتھ تے کھڑا کیتس

سوالاں دے ولدے ڈیندی ڈیندی اوبونک گئی

ساریاں ایں گالھ دی چھٹ مانی جو اے سے کون؟

ایندا ناں کیا ء کتھوں آئی ء شہر ء فتح کیا کرٹ

آئی ء تے کیر صلے ایسٹھ اُپڑی ء۔

”میڈے نال آں شوری! میڈے نال آں“

اوں ہک ترمیت دا الاسٹیا۔

ہن اوکوں کہیں بندے تے اعتبار نہ ہئی۔

سارے مرد اُچکے چورتے لوفر ہو دن بس ہن

میں کتھائیں ناں ویساں بس ایں نگی ء فتح کھڑی

کھڑی رات لنگا ڈیساں بھانویں کئی شے تلے آواں یا

”دھیلا! ہن تان ونچنٹ وادیلہ نیس جولا تان
 لنگر گن و تید ا سارا تھا یس نیسے تیرے دیوسی
 سمجھا میں سمجھا ابھر دے میں آپ تیکوں اتھا میس
 لگن چلساں ہن آرام تے کھکھ نال سم“
 ”بی بی! توں تان ڈس۔ توں کون ایں؟“
 ٹینا پچھیا۔

”میڈا ناں مریم و کپڑھیں میں ساری کوتھ تیکوں
 سنڑا لیاں جیکر توں میکوں بھل ناں کیوں تان؟“
 ”اے کیوں تھی سنگدے میں نیکوں کیوں بھل
 سنگدی ماں میں اتنی بھلکڑ تان ناں جو اپنے
 مھناں کون....“

”خیراے گنا لھیں آپ تیس رکھ سالو تے توں
 کھٹنے میڈے کولوں آرا ہے... ہن سم“
 تھکی تڑٹی ٹینا کولوں ویلے نندر آگئی سمجھا ابھر دے
 مریم ٹینا کولوں تیار کیتا اوندی چوٹی گئی اوکوں نراں
 کردائی تے تیار تھی تے ڈوہیں ٹریاں۔
 چٹکا بھلا پنہدھ کرتے ادھک عمارت ورت وڑ
 گئی۔

”سالو ایٹھاں و مریم کہیں کولوں پچھدی پئی مانی
 کہیں بندے دا آلا آیا۔“

ٹینا دراہاں کہیں پئے گیا۔
 ”اساں اوندے کول ونچ پئے۔ اسماں ونچ سنگدے
 ہسے۔“

”بالکل۔ ایں راہ تے۔ اے بندہ ہتا کون پچا آسی؟
 اوندہ فارغ تھی تے اُنہاں دے اکوں ٹریا
 ادوڑیاں چڑا عدا یاں کھپے ہکھے پھرویاں اوڑاک ہک
 جا کھڑ گئی۔“

”او سپ۔ اے سپ۔ اے پاسوں؟“
 ”ہی چپ آگئی واں ٹینا باہواں اگھاں کرتے
 ڈوڑا کڑی تھی تے آگیا۔“

”سالو کتھ عین۔ ایس آگئی آں۔“

”ٹینا۔۔۔ اوں بہوں نیڑے توں سالو دا آلا گیا۔
 اگھاں تھیندے اوں سالوں کول لبھ گداتے
 اوندے اے تے ڈھتے کھلدی وی رہ گئی تے روندی
 وی رہ گئی۔“

(رہندی، کہانی اُندے شمارے ورت ہو سی)

سکھ واساہ ملے

ممتاز حیدر ڈاہر

یار ایسا ملے

ڈکھ واچھڑتن چھیتوں کیتا

سکھ واساہ ملے

رگ رگ وچ سک نوہدوں مار

کوئی ہمراہ ملے

سکھ واساہ ملے

تاپش تن کوں نینگھاں ڈیوے

ہن تاناں واہ ملے

سکھ واساہ ملے

ہن تو نہیں تاناں اوچھڑجھا گیتے

ہن تاناں راہ ملے

سکھ واساہ ملے

کال کلھپ دی رات اندھاری

مورت مساہ ملے

سکھ واساہ ملے

کہیں ڈیہتہ تاناں او جانی ساکوں

بے پرواہ ملے

سکھ واساہ ملے

رات آخر رات ہے

کتنے تو نہیں سرتے رہے۔ رات آخر رات ہے

رات کھٹے ماباکھ پھٹے
سو جھلا دھرتی تے لہے
کتنے تو نہیں سرتے رہے۔ رات آخر رات ہے

گور مچنے ماو ہونچنے
جیرھا سجھ دے نال رہے

کتنے تو نہیں سرتے رہے۔ رات آخر رات ہے

کون گنٹے جوویا بنے
ہر کوئی کھل ہس تے سہے

کتنے تو نہیں سرتے رہے۔ رات آخر رات ہے

ریت گھٹے مابھیت کھٹے
پانی تریہہ وا انت لہے

کتنے تو نہیں سرتے رہے۔ رات آخر رات ہے

یار! اُجھال کرو

رات دا پچھلا پہرے سرتے

سمجھ کوں نال کرو۔ یار! اُجھال کرو

ڈکھ منگواؤ ساڈے بھانگے وے

سُکھ ارسال کرو۔ یار! اُجھال کرو

منزل باقی سڈ پندھتے ہے

ہُن تال بھال کرو۔ یار! اُجھال کرو

کتے تیں کوئی دروہیاں ڈپوے

آپ خیال کرو۔ یار! اُجھال کرو

بھجھو ساکوں وصل سینہا

مالا مال کرو۔ یار! اُجھال کرو

کے تیں پے دی ریس کر تھے

اپنی گال کرو! یار! اُجھال کرو

اکھیں مفت ہلاک

نہ کہیں صوت روشن بھیجا نہ تھی دید اشاک : اکھیں مفت ہلاک

کچھ بن مول شکلیں والے کچھ بگے نوک ہلاک : اکھیں مفت ہلاک

ہر منظر سے نقل و اپہرہ

دل کی سختی چاک : اکھیں مفت ہلاک

کئی کن و سوئے کلمے پاؤں کیوں کھوئے اشاک : اکھیں مفت ہلاک

سچی ہمت گھاپے لاسقے دودھ دین چاک : اکھیں مفت ہلاک

تیز بکتنی ہر گھڑیوں کیوں پار چاک : اکھیں مفت ہلاک

ممتاز حسید راجا

رہبری لولا

سر ایسی پریت

تھیٹی۔ ٹردیں ٹردیں اونکوں خیال پیا بھلا میکوں
 ایندی کہیں لوڑے؟ " اداوں کوں گھاہ ورتج
 بھکاوٹن آلی ہیئی جو ہک سیہہ کوں آندا بھٹیس
 "ایہہ رپڑا لولا تیتڈاے؟"
 سیہہ پچھن پے گیا۔

"بالکل میڈاے" کرڑی ولدا پڑتا۔
 "میکوں ڈے جا" سیہہ ترلا کیتا۔
 "جیکر توں اہناں سیاں وچوں ڈاہ میکوں
 آن ڈیویں جیڑھے توں پر وکے پھگن ورتج ساہج
 رکھئے ہن تاں ایہہ لولا تیتڈاے"

سیہہ ڈاہ۔ کنڈ سے آہنی کنڈ، دے کنڈیاں
 ورتج پوتے گھن آیا۔ کرڑی اہناں سیاں کوں
 جھٹ ماری تے دھرک لٹھی۔

سیہہ پو لے دو ڈھٹا اتے سوچن
 پے گیا۔ بھلا ایہہ میڈے کہیں کم داے؟
 کیڈی دیر تئیں سوچنیدا رہیا پر کجھ عقل نہ آئیں
 او کوڑ تبح تے پو لے کوں آئیںے کنڈیاں نال چھن

ہکے ڈیہاڑے چوہی کوں کیتھوں رپڑا
 پراٹاں پولا لبھیٹا۔ اوسوچن پے گئی "بھلا میکوں
 ایندی کہیں لوڑے؟" ایہہ سوچ تے او اگوں
 ٹرن آلی ہیئی برہک ڈھانڈی پوہندی کرڑی
 کوں آندا بھٹیس۔

"ایہہ لولا تیتڈاے؟" اوں چوہی کنوں پچھیا
 دھپ کنوں اوندیاں اکھیں جھکدیاں پیاں ہن۔
 "میڈاے" چوہی ولدا پڑتا۔
 "اوبراں کر"!

"جیکر میڈی کھڈ کھٹ کر ایس بی موکل کرڈیں
 تاں ایہہ لولا تیتڈاے" چلتر چوہی پولا ڈیون کیتے
 راضی تھی گئی۔

کرڑی کم تے جپ گئی اتے بلو ط دے ون
 تے کھڈ بنا ڈتس، وت چوہی نال آلائی۔
 دو جیویں شالا۔ میں پولا گدی وندی ہاں
 چوہی خوش تھی تے آہٹا نواں تا ڈاڈ کھن
 دھرک پئی اتے کرڑی رپڑی پولا چنیدی ورتج دنیڈ

پروٹ کرن آلا ہا جو ہک گہلڑا کوٹنگلیاں توں ٹپ مرنی پیا پو
آندا ڈٹیس گہلڑا ٹپ تے جھوئیں تے آپیا تے چھیس۔

”اوسے، ایہہ پولا تیدا پو؟“

”بیا کیندا ہو کسی؟“ سیہہ ولدا ڈٹس۔

”جیکر نراض نہ تھینویں تاں ایہہ میکوں ڈے

چا۔“

”چنگاں، سپ ایہہ پولا تاں ملیں جے میڈے

کیتے سمجھ توں وڈا صنوبر دا میوہ لہاتے آن۔

آتے سٹن، ایہہ گز نال ڈٹیا ہویا ہووے۔“

گہلڑا سیہہ کیتے سمجھ توں وڈا میوہ لہاتے

آپنے چنبے عوج چا آیا۔

”اوسے شائش سیہہ“ تعریف

کرتے آکھیا۔ ”چنگاں، سٹن توں انیکوں بھن تے

گر وی کڈھ ڈے ول ایہہ پولا تیدا پو۔“

گہلڑا نال آکھ پچھیا نال گہہ تے اباہر

نال میوہ آپنے تکھے ڈنداں نال بھن ڈٹس۔ سیہہ

خوشی کنوں تر ڈگیا آتے گہہ چاتے ہک پاسے لگا

گیا آتے جھتاں وچوں ڈیکھن پے گیا جو گہلڑا پوے

کوں کہیں کم لیندے۔

رتے گہلڑا پہلے تاں ٹھک چھک پوے

دے سجھے ٹھنگ پونپاں نال بند کر ڈتے ول ہک

ٹینگلی ترور تے لائیں تے بیس۔ بلوٹا سے وڈے

وڈے بیجاں دیاں ہالیاں بنائیں، نیڑے دے

سوئے سوچوں پانی بھر بھرتے پوے۔

پاون پے گیا، پولا تار تار تھی گیا۔ سٹن اویس

نویں کنالی وچ اپنے لوں آے ہال کوٹھوانوں

پے گیا۔ گہلڑا واسچہ کڈا کرے مرنی، سچدا

پیدا کھڑا آتے ہر پاسے پانی دیاں چھینڈکاں

اڈتے دھپ وچ لشکریاں پیاں ہن۔

اوں ویلے چوہی بھنڈی آئی آتے آکھیس

”اوسے گہلڑا، میڈا رٹھری پولا ولا ڈے، میں

تیکوں آپنا موکھا کھڈ ڈات ڈنیدی ہاں!“

چوہی کرڑی وی ڈھانڈی پونڈی دل

آئی ”اوسے گہلڑا، میڈا رٹھری پولا ولا ڈے

میں تیکوں پرساں دے ڈاہ سے ڈلیاں!“

سیہہ وی جھتاں وچوں نکل تے آگیا آتے

رو نوئے آلا وچ آکھیس۔ ”اوسے میڈے پیارے

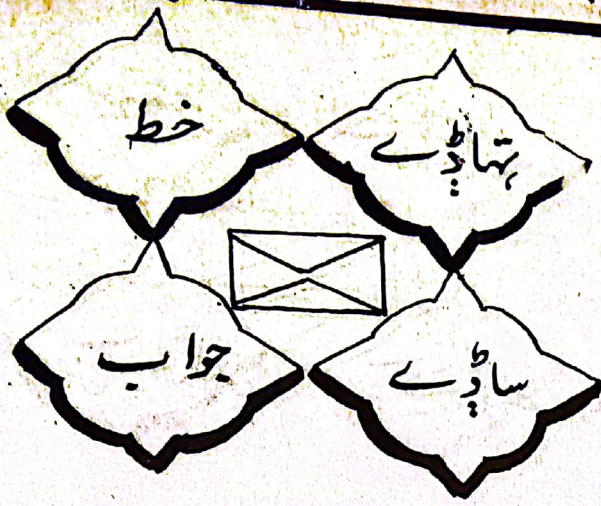
گہلڑا، رٹھرو پولا ڈے ڈے، میں تیکوں اتلے سارے میوے

ڈلیاں“ گہلڑا انہاں دیاں گالھیں سٹن تے ولدا ڈتا۔

بقیہ ملاتے

سرایکی بولو لکھو پڑھو

احسن واگھا۔ اسلام آباد

اکرم ناصر

ہن ایجھی سنگ گھٹ تھیندے جی جوفلانے
 پرچے ورتح اسان وی چھپوں نا۔ ہتھا ڈا پرچہ
 پڑھ کیں اے خواہش تھی رے "پریت" واپہلا
 پرچہ چنگا بے ایس اپنا منہ مہاندرا ڈس ڈے جو
 اے کیجا پرچہ موسی راہندا پہلے پرچے ورتح
 شامل برتنے واکوئی نہ کوئی جواز ہے پیار ارشاد
 تونسوی دیاں نظماں واکوئیں توڑیں پچن اچے ری
 لوڑھ رے انہیں وامضمون ہمیشہ سنگت پیار و
 مضمون ہوندے اشوال فقیر ہوریں وامضمون
 میں جھیں سزائیک لکھیریں کون اے ڈریندے
 جو سزائیک تنقیدی مضمون دی زبان اتیں ڈھب
 کیجا ہوسی۔ عبدالذکر خان دیاں لوک کہانیاں
 اتیں، نہیں دی زبان بہو قیمتی ہن ڈاکٹر شیکل دی

ممتاز حیدر ڈا ہر۔ رحیم یار خاں

محترم سیئیں!

مجتاں۔ امید رے خیریت نال ہوسو۔ تھسا ڈا پھیا
 ہو یار سالہ ڈھیر ڈہینہ ملتے۔ مبارکاں۔ آر۔ پی۔
 پی۔ اور واپہوں فائدہ تھئے جو سزائیک ورتح
 رسالے تاں نکٹن پئے گن تے نکٹن معیار وے
 پاسے ڈھیر توجہ ڈیو تے لکھاری دوستی کتوں
 زوریں لکھو او۔

سیئیں! ممتاز حیدر ڈا ہر! خط لکھن اتے
 نظم بھجن دی بہوں بہر بانی ساڈی کوشش
 ہو جو "پریت" واپہر شمارہ کچھلے شمارے کتوں
 بہتر ہو وے لکھاری دوست تعاون کریندے
 پین اتے امید رے جوا گوتے وک نال راہن

سین احسن واگھا!

تہاڑے خطا دا شکریہ انیدا ولدا این
کتوں سوا کیا ہوسی جو اسات این کالھ
تے زبان ٹٹکے ڈیوں جو تہاڑے صلاح
مشورے اُتے عمل تھیسے پر تہاڑی توجہ
واجاری رہونے وی ضروری ہے۔

ادا سیتس!

اے سرائیکی دا پہلا رسالہ ہے جیکوں میں
شروع تو اخیر تیں پڑھیے۔ این سلسلے وچ
کہیں ہک لکھاری بارے کیا آگھاں ساریاں
تحریراں معیار ہی ہن۔ اگوں وی این معیار کوں
برقرار رکھونے اگوں نہی سوچو۔

اقبال سوکڑی تونہ شریف

لالہ اکرم ناصر سیتس!

شمارے وچ "سرائیکی جغرافیہ وی تاریخ"

واقعی اہم تخلیق ہے ایہہ فداحسین کجا ڈی سین
واچنکا کم ہے جو او سرائیکی ادب کوں
نویکلے تحقیقی رنگ نال ENRICH کریندن
تے INNOVATION نال ای ہمیشہ ادب
اتح وڈون۔ رفعت عباس دے گاؤنے نوی
ڈکشن دے ضرور ہن پر واجبی قسم دے انہاں
نے ذرا ہتھ ہولا رکھے۔ ڈاکٹر نعیم کلا سرا
صاحب واناں نواں ہے پر کم چنکا ہے۔

اسا کوں ہر دفعہ عالمی ادب تو کوئی نہ کوئی
چون پیش کرن وی ہر ممکن آہر کرنی چاہیدی

سین ایڈیٹر!

ہک کالھ عقل نیں بگی جو رسالہ سرائیکی
ادب دا ترجمان ہونے دا دعویٰ رکھدے پر
انیدے نال ای سیاست تے تعصب وی
ڈسدے۔ میڈی صلاح ہے جوتساں اینکوں
ادب تیں رکھو! اینکوں ہمیش چلاؤن کیتے
ادب نال جرأت تے سیاست کنوں بچن پھوں
ضروری ہے۔ جیکر اینکوں سیاسی رکھا گیا
تاں کجھ مدد پچھوں اصلوں سیاسی جھیریاں
وچے پھس ویسی۔

بنیلہ ملک بہاول پور

اے۔ عرفان صاحب داعصری تقاضے مطابق
سندھی ترجمے و انتخاب سوہنا ہے۔
رحیم طلب۔ احمد پور شرقیہ

ایڈے بھاکل دتھ بیشتر سرائیکی لکھتاں سمووی
نیسں سگدیاں۔!
محمد اسماعیل احمدانی۔ سانگھڑ

سین احمدانی

سوہنا سچن!

میڈے سنگتی رامنون "سرائیکی جغرافیہ"
دی تاریخ "ڈاڈھی محنت نال تیار تھئے بشت
پوری حیاتی بگ گئی" اتے بھگتی تحریک
والتصوف تے اثر "داوی ساگ حال" اہناں
کوں جتلا دفعہ وی مطبوعہ صورت بوجہ ول
ول پڑھوں، ڈاڈھی جس آندی ہ مگر لذت
اندوزی وی وی حد ہوندی ہ۔ تہاں پر دتھ
رڈ و مطبوعہ مضامین، ڈو ترجمہ کہانیاں، کوں
۸ صفیاں وچوں ۳۰ صفیے الاٹ کر ڈن۔ کیا
توازن قائم رہ سگدے؟ قاری وی جس اعتدال
و توازن (SENSE OF BALANCING)
کوں اتلا تاں آزمائش بوجہ نہ گھتو۔ کیا سرائیکی
لکھاریسں واکال پیئے گئے! تساڈا رابطہ
اوصورا... یا تاڈھی پسند و ناپسند اتے فکری
دائرے و اگھیر (محیط) اتلا سمولا یا سوٹا بوجہ

تساڈے مشورے ساکوں رستہ لیندن۔
اگوں تے وی سک راہسی... جتھاں توڑیں ساڈھی
پسند و ناپسند اتے فکری دائرے وے گھیرا
معاملہ اے تاں اساں کہیں کوں وائچا نیسں
رکھن چاہندے۔ سبھے لکھاری سہرا کہیں تے
پر لکھن تاں سہی۔

سوہنا!

پریت پیت ہودے ہتے تاں تاں جس
ہسں۔ ہن وی تہاں ہاں نال لاسھتاں کنہیں
دے ہاں دیاں پاڑاں چھکیسے۔ گھٹ کنوں گھٹ
وی پنج سیالے تے پنج اہنالے تاں کٹھ
ڈکھاؤ... خلاقی مرحوم دے پتر کوں ولا ڈنیو
ان چھاپیل مسالا بھوتے چھاپو۔ آپنی بولی کوں
چاؤن اتح ظاتی و اوڈا ہتھ اے کوئی اکھیندا

دیرہ اسماعیل خان و اسمٹھل :- ایہا سرایتیکی
ہیں سارے تل کوں گنہ بھی
آئی اے ۔ جیڑھاہٹن خیرناں پاکستان اے
تے اساکوں بیٹیں دیئیں پتیس تے نیئیں سجرٹیا۔
سیدانیس شاہ جیلانی
محمود آباد تحصیل صادق آباد

با ریاستی ، کوئی بہا و لپوری ، ملتان ، دیرے واں
ظانی آکھیا ناں اے تاں سرایتیکی اے
ضلع میانوالی واک لکھاری لکھدے میں
ایکڑاں میں اتے ناں پیاما واں کڈ ووا ماراں
جڈاں میکوں آپنی مالپولی واناں سرایتیکی
ڈیسیوئیں ۔ اسان آپ کوں آپ کوٹھے ناں
تاں مقرر کونوں گھن تے اٹک تیں ، سبھو بلوچستان

سرایتیکی

انٹظامی و نڈیا وفاق ایکاٹی ؟

لمبی مدتائیں مارشل لا ، سول تے فوجی بیوروکریسی
تے ہک خاص علاقے دی اجارہ داری ، سپر کون
کنڈکرن تے "استحاد" دے سکھٹیاں نعریاں این
وفاق دی ہنہ کوں اندرون کھور چھوڑینے ایں کیتے
بنگالی قومیت وفاق توں وکھری تھی گئی مہم ہٹن و لا
پراٹے چکر چلاون ۔ پاروں ایں وفاق و ترح شامل
قومیتاں رنجتون
بلوچ اسندھی ، سرایتیکی ، پنجابی ، و ترح محرومی و الحاس
و دھداپنے ، خاص کر چھوٹی قومیتیاں و نغلاف
مرکز دے اہناں کوں دھنگا نہیں منڈن آے دینے
مرکز تے اہناں دے وچکار بہوں ڈونگھا پاڑ پاڈتے

سرایتیکی قومیت ہن جیڑے جھٹے آلی کالھنیں
رہنیں ، پاکستان و ترح و سن گیر بیاں قومیتاں
سرایتیکی کوں اوندی وکھری سنجان تے دکھے
منہ بہا ندرے دی پاروں اصولی طور تے وکھری
قومیت من گھدے اے سپر ہن چٹے ڈیہنہ
دی کار کھل گئے جو ایندی سنجان ایندی وکھری
زبان ، نویکلے مزاج تے رسم رواج ، مخلوچڑ بہل
تے آپٹے سائچھے تہذیبی تے تاریخی سانگیاں دی
پاروں جو ۔

پاکستان دے بنن توں گھن کراہیں قومیتیاں کوں
زوری ٹل لانکے منڈن آے رجحانات مرکز و ترح

ایں پاروں اے ڈسٹ بگ پئے جو وفاق بہوں
خطرے ء ترح ۰

ہن اے ویلے دی نوکیلی تے اچھی کوڑ بن
گئی ء جو قومیتاں دے حق کوں منیا وئجے تے
ایں کالھ کوں وی منیا وئجے جو پاکستان ون کوڑی
قومیتاں دے سانگے داناں ء تے اے سبھے
قومیتاں ہک پئے کوں ہک سنواں جان کراہیں
آپنے اپنے جیون تے ودھارے دا کو جیہاں
حق رکھیاں ہن۔ ا۔ اوی اے مطالبہ ء جو جھنڈا
قومیتاں کوں وفاق دی اکائی منیا وئجے تے نال سرائیکی

کوں وی وفاق دی ہک اکائی منیا وئجے، ایں باجھ
انتظامی یونٹ بناون سمیت کوئی وی نواں فارمولا
تجویز یا سفارش بھانویں او کہیں شکل ء ترح ہوئے
اسا کوں ایں کیتے منظور نہ ہوسی جو اسان چاندوں جو
ایہا طراں مارشل لا دی باقیادت کوں نہ صرف ٹیک بلکہ لمبی جاتی
ڈیون دا اہر ہوسی اتے قومیتاں دے اصل مسئلے
کوں ول پیج ء ترح اڑ کراہیں اہناں اتے ظلم
کوں لمبا ڈیون دی کوشت ہوسی۔

اچ اے جا پدے جو قومیتاں دی بے مثال
جدوجہد کوں سبوتا کرکٹ، حاکماں تے فوج دے
جوڑ کوں پھیرا کرکٹ اتے حاکماں دا لوجھ پورا کرکٹ کیتے

اہناں دے سنبھوڑے نویں نکر گھن کے پڑ
ء ترح آگھن۔ اسان اے چاندوں جو وفاق ء ترح
نویں انتظامی یونٹاں دی تجویز تے سفارش (سرایکی)
قومیت کوں وفاق اکائی دی جھا ڈیون تے ایں
مقصد کیتے) سرائیکی صوبے دی جھاتے صوبہ بلتان
صوبہ بہاول پور جہیں انتظامی یونٹاں دے ون لوپنے
نعرے اڈوں ویلے ڈتے ویندے پین جڈاں چھوٹی
قومیتاں کوں وند کراہیں اہناں کوں ہنیاں کرکٹ تے
اہناں دا زور مکاؤن کیتے ہک ڈونگھی سازش
ڈسدی ء۔

سرایکی لوکاں (اوسارے لوک جیہڑے
سرایکی علاقے دے وسن گیر ہن) سیانیاں سو
چیتراں اتے پڑھو کیاں کوں قومیتاں دی وند پادری
ایں سازش ء ترح ہتھ گڈاٹی نیں کرنی چا ہدی اہناں
کوں اے منٹاں پوسی جو اسان اپنے حق ہتھوں
گھن سگدوں جو بیتاں قومیتاں دے لوکاں دے
ہتھ ء ترح ہتھ پاتے عوندھے نال موندھالا کراہیں
جدوجہد کوں حق گھنن دی ایہا کوراہ ء جیہ تے
ٹرکے اسان آپنی منزل تے آپڑ سگدوں، ایں
باجھ کوئی وی بئی کوشت سرائیکی قومیت دے
زیاں دا اہر ہوسی۔

تعلیم

- ہر علاقے دے لوکس کیتے اعلیٰ آیتس سائنسی
تعلیم دے حق کوں منٹن آیتس عام کرن۔
- اوین میرٹ دے ناں تیں بے انصافی بند کرن۔
- ایس پالیسی دا نفاذ آیتس اعلان جو سر ایسکی
امیدواریں کوں پنجاب دے امیدواریں نال مقابلہ
کرواؤن غلطی۔
- پسماندہ کیتے زائد مراعات دے اصول دے
تحت سر ایسکی طلباء کیتے مداخلے، و خائف۔
- آیتس تعلیمی اداریں وچ آبادی دے تناسب
کوں ودھ تعداد دا طے کرن۔
- سر ایسکی علاقے دے تعلیمی اداریں وچ سر ایسکی
شاگردیں کوں داخلہ ڈیون۔
- ملک دیاں اعلیٰ تعلیمی درس گاہیں وچ سر ایسکی
شاگردیں کیتے کوٹہ رکھن۔
- مخصوص موردنی آیتس محکمہ جاتی (افسر شاہی)
کوٹیں دا خاتمہ۔
- زنانہ تعلیم دے زائد ادارے۔
- ہر کھوہ آیتس ہر جھوک تیں پرائمری سکول ڈیون
دی عوامی پالیسی دا ولا چاؤن۔
- دیرہ غازی خان دی مجوزہ یونیورسٹی کوں بستے
علاقے تبدیل کرن دی زیادتی دا خاتمہ۔
- دیرہ غازی خان دی یونیورسٹی دا ناں خیر شاہ
یونیورسٹی یا خواجہ فرید یونیورسٹی رکھن۔
- قائد اعظم یونیورسٹی دے طرز تیں بہاول پور
ڈوٹرین وچ ہک جدید ریسرچ یونیورسٹی دا اجراء۔
- دیرہ غازی خان ڈوٹرین وچ پیشہ ورانہ آیتس
ٹیکنیکل تعلیمی اداریں دا اضافہ۔
- سر ایسکی ادب - سر ایسکی مشاہیر آیتس سر ایسکی
رسم و رواج کوں تعلیمی نصابات وچ شامل کرن۔
- (جیویں نواب مظفر خان شہید، خواجہ فرید آیتس بٹے)
پرائمری تک مادری زبان وچ تعلیم دے عالمی
ادارے یونیسکو دے اصول دے تحت سر ایسکی
زبان کوں ذریعہ تعلیم بناؤن۔
- کالجیں وچ انٹرائٹیں گز بکولیشن دی سطح تیں

اختیاری مضامین و ترجمہ پنجابی زبان و ادب فاؤنڈیشن
سرائیکل زبان و ادب کے لیے ایک مضمون دے کر
تے شامل کرنا۔

□ ملتان و ترح زرعی یونیورسٹی ماقیام

□ دیرہ غازی خان و ترح انجینئرنگ یونیورسٹی ماقیام

□ سرائیکل علاقے دے یونیورسٹیں (اسلامیہ

یونیورسٹی بہاولپور، ذکر یونیورسٹی ملتان، گول یونیورسٹی

دیرہ اسماعیل خان) و ترح سرائیکل ڈیپارٹمنٹس

دا اجراء۔

□ سرائیکل علاقے دے یونیورسٹیں و ترح آرکیالوجی

انٹھروپالوجی، سوشیالوجی، ایتھن سوشل سائنسز

دے بئے جدید مضامین دے شعبیں ماقیام۔

□ بہاولپور یونیورسٹی و ترح ایم اے سرائیکل دیاں

کلاساں شروع کرنا دے طے شدہ پروگرام تیں

عمل کرنا۔

□ سرائیکل علاقے دے اعلیٰ تعلیمی اداریں و ترح سرائیکل

مشاہیر، سرائیکل تاریخ، ثقافت، ایتھن معیشت

دے موضوعات ایتھن سرائیکل علاقے دے مختلف

قدرتی وسائل ایتھن و ترح خیت۔ بوئیں (فلورانا ناما) وغیرہ

کوں جدید تحقیقات و موضوع بناؤن دے حوصلہ افزائی
□ دیرہ غازی خان و ترح ثانوی تعلیمی بورڈ ماقیام
ساڈی اطلاع موجب دیرہ غازی خان تعلیمی بورڈ
کھول پڑتا گئے (ادارہ)

□ تعلیم دے انتظامی اداریں (سکینڈری بورڈ وغیرہ)

کوں غیر مقامی اسٹاف دے بے رحمانہ سلوک

کنوں بچاؤن۔

□ سرائیکل علاقے دے سکینڈری بورڈز ایتھن

یونیورسٹی و ترح ہمیشہ خراب نتائج پڑیوں ایتھن

طلبہ دی گھٹ تعداد کوں پاس کرنا دے حوصلہ

شکن سلسلے دی تحقیقات۔

□ ملکی تے غیر ملکی وظائف و ترح سرائیکل طلبہ کیتے کوہ

زنانہ تعلیم ایتھن زنانہ ملازمت دے رواج کوں

دوچارنا کیتے خاص اقدامات۔

(سلیم شہزاد)

آننت

بیم بیڑھی بڑ کھیں کوں

کلر کھا بگئے سکھ

اڑک اپنے ہتھ آویسی

سدھی سدھی بچھ

دھرتی شودی کیا ڈیسی

ساکوں نویں رت

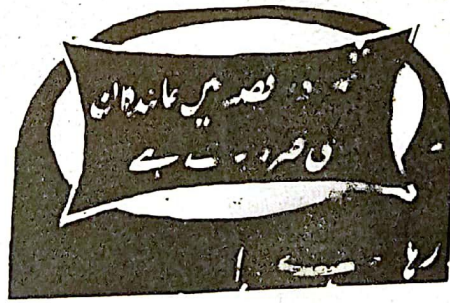
پبلشر اکرم ناصر، پرنٹر قمر ملک، پریس چیئر پرنٹرز - بہاول پور، مقام اشاعت دفتر نیریت

۱۴۸-۱۷۱، ماڈل ٹاؤن "بی" بہاول پور فون نمبر ۵۶۳۴

سرائیکی وسیب سے
عوام کا بے باک ترجمان
روزنامہ
پانس
بہاولپور

اس میں تازہ ترین خبروں کے علاوہ علاقائی مسائل کی سچی تصویر پیش کی جاتی ہے۔
علاوہ ازیں سیاسی سماجی ثقافتی معاشرتی اصلاحی و ادبی موضوعات پر لکھنے والے مضامین
بھی شامل ہوتے ہیں آپ بھی اپنی خبریں تحریریں اور مشورے ارسال کریں ہم نہیں
نسیا یاں طور پر شائع کریں گے

برائے رابطہ: روزنامہ پانس، چیمبر پرنٹرز سرکلر روڈ، بہاولپور